

Makitu ki Pol ndangi adi Rōman'gi Ta ki dō makitu'ti ki Pol ndangi adi Rōman'gi

Pol ndangi makitu kin adi njekunme'gi ki Rōm'ti. Rōm in bebo ki nje konbe kibo onbe dō'ti nan'ti ki ndægə'gi dōnangi'ti li'ə. Pol ndangi makitu kin adi'de kadi el'de ta ojidō Poyta ki maji num, dō kōji'ti ki oji kadi n'aw n'oo'de num tō.

Makitu kin rowninn'ə in joo: rowninn'ə ki kare in nyando (1-11), ningə rowninn'ə ki nungi in rakulə nyando kakin tō (12-15). Me rowninn'ə ki dōkete, Pol tōji toki de'gi pəti, Juwipi'gi eke Juwipi'gi el kaa, pəti in njeramajel'gi, rai tōgi kaji rō'de ki gorow təl rō go ndukun'ti el. Luwə adi'de kaji kare kitakul memaji li'ə ki təl'n de'gi ki njekunme'de kad'a de'gi ki dana kitakul Kirisiti (3.24-25). Be ə kandi nyando kin a adi kisikidōtaa ki sigi ki Ndil adi'n'je lapiya ki tətirō. Juwipi'gi ki kete mbeti Kirisiti rai tōgi kingə kisikidōtaa ki sigi kin ki gorow kunme'de kadi Kirisiti toki de'gi ki in Juwipi'gi el rai kin be tō (9-11). Me rowninn makitu'ti ki nja joo, Pol oji ta dō panjiyə'ti lə njekunme'gi dann'de'ti inbe'gi num, par ki rō nje konbe'gi'ti ki de'gi pəti. Ta kibo ngayn in ndigi Luwə ki ndigi madibe lə'i.

Makitu kin tolta'ne ki kuwə ji nan ki Pol inbe uwə'n ji de'gi ngayn Rōm'ti nu, piti'n Luwə nu (16).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-17. Maji kadi de sangi kaji 1.18-3.20. Re de un me'ne adi Jeju Kirisiti e inge kaji 3.21-4.25. Kisikidotaa ki sigi in me Kirisiti 5-8. Ndigi le Luwe ki kadi Isirayel ra 9-11. Ta kaji'gi ki ojido kisikidotaa le njekunme 12-15. Kojitara kaw mbah ki kuwe ji nan 16.

Kuwe ji nan

¹ M'in Pol ki njekuleber le Jeju Kirisiti e m'ndangi ta kin m'adi'se. M'in ki Luwe bari'm to njekawkul, indem ta dangi kadi m'ilamber Poyta ki maji li'e. ² Poyta ki maji ki Luwe un ndu'ne ki de'gi ki njekeltakita'a'ti kete, adi eli ta'a me Makitu'ti li'e ki ar njay*. ³ In Poyta ki maji ki ojido Ngonn'o ki oji'e ginn kaw'ti le ngar Dabidi†. ⁴ Adi in Burabe le'je Jeju Kirisiti ki Luwe un do'a taa adi in Ngonn'o, ki tugi le Ndil Luwe, loki indon taa dann njekoy'gi'ti. ⁵ In ki takul Jeju Kirisiti e, Luwe ra'n sem maji adi m'tel'n njekawkul li'e kadi de'gi peti ki donangi'ti ne, uni me'de, teli ro'de go ta'ti li'e kadi to'a bar. ⁶ Ingi kaa in mbun e de'gi'ti kin to. In de'gi ki Luwe bar'se kadi in de'gi le Jeju Kirisiti.

⁷ Ingi peti ki sii Rom'ti, ki Luwe ndigi'se e bar'se to de'gi le'ne, kadi maji ki kisimaji le Luwe ki Baw'je in ki Burabe le'je Jeju Kirisiti in sese nan'ti.

Pol ndigi ngayn kadi n'aw n'oo njekunme'gi ki Rom'ti

* **1:2** 1.2 Ejay 52.7, 61.1 † **1:3** 1.3 Mat 1.1

8 Nya ki døkete, m'ra oyo Luwə lə'm me tɔ Jeju Kirisiti'ti tado lə'se pəti. Tado de'gi elita ki dɔ kunme'ti lə'se ki dɔ dɔnangi ba pəti. 9 Luwə ki m'nji m'ra kulə li'ə ki me ki kare, ki gorow kiləmbər Poyta ki maji lə Ngonn'o, asi kadi a mannaji lə'm toki m'nji m'elta lə'se ki dɔkagilo'gi pəti. 10 Ningə m'nji m'dəj'ə ki ndɔ'gi pəti, kadi re in ndigi li'ə ə, kadi adi'm tarow adi m'aw'n rɔ'se'ti. 11 M'ndigi ngayn kadi m'aw m'oo'se, m'adi'se kadikare lə Ndil Luwə ki kadi ra sese adi nganyi me kunme'ti lə'se. 12 Taa, kisi'je nan'ti, kadi kunme ki kare ki j'awi kin, a ra adi j'uləi dingəm me nan'ti yo ki ne. 13 Ngannkon'm'gi ki dene ki ki dingəm, m'ndigi kadi in gəri toki, m'sangi row ngayn kadi m'aw rɔ'se'ti, nan biti bone kaa m'ingə row el. M'ndigi kadi m'aw, adi m'ingə kandi kulə rɔ'se'ti toki m'ingə'n rɔ ndəgi de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne kin be tɔ‡. 14 Maji kadi m'ində kum go de'gi'ti pəti, njekumte'gi ki njekumte'gi el, nje nyagər'gi ki nje nyagər'gi el. 15 In tado kin ə, m'ndigi ngayn kadi m'aw m'ilə'se mbər Poyta ki maji, ingi ki sii Rɔm'ti tɔ. 16 Tado m'in Pol, rɔ'm sɔl'm el kadi m'iləmbər Poyta ki maji. Poyta ki maji kin in tɔgi lə Luwə ki kadi aji de ki ra ki un me'ne adi Jeju Kirisiti. Kaji ki ulə ngirə'ne dɔ Juwipi'gi'ti kete, taa re te'n dɔ de'gi'ti ki in *Juwipi'gi el. 17 Ki rɔta'ti, Poyta ki maji toji row ki Luwə ɔr'n ta dɔ de'gi'ti ki uni me'de adi'ə. In ki gorow kində me dɔ me maji'ti lə Luwə toki makitu lə Luwə el'n ene: «De ki Luwə tudə de'ti lə'ne ki gorow

‡ 1:13 1.13 KNK 19.21

kunme li'ə, a isi ki do'ne taa§.»

Majel læ de'gi ki in Juwipi'gi el

¹⁸ Luwə isi dɔran'ti taa nu, toji wongi læ'ne dɔ de'gi'ti ki njeramajel, njera nya ki low'ə'ti el. Kulə ra'de'gi ki dana el uti dɔ nya ki rɔta'ti.

¹⁹ Kuləra Luwə toji taga wangi kadi de gər. Luwə inbe toji de'gi kulə ra'ne ki taga. ²⁰ Toki rɔta'ti, lo kulə ngirə kində nya'gi'ti nu, nya'gi ki to rɔ Luwə'ti, ki de oo'de ki kum'ne el, ki togi ki to biti ki non'ti, ki k'in ə Luwə, nya'gi kin toi ki taga me kulə ra'a'ti kadi de gər ki nyagər ki awi'n dɔ'ne'ti. Adi nya ki kadi me Luwə a sol'n dɔ de'ti goto. ²¹ De'gi gəri Luwə maji, nan mbeti kadi ɔsikurə num, mbeti təl ki oyo kad'a num, toki maji kadi rai. Mərta læ'de ur'de mu yo, nyagər læ'de goto, adi uləi rɔ'de me lo ki ndul'ti. ²² Oyi rɔ'de to nje gosi'gi, nan təli mbo'gi. ²³ Kadi ɔsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti ki nje koy el ningə, ɔsi məkəsi'de nanga non nya'gi'ti ki de'gi rai'de to banakum de'gi'ti ki ndɔ madi ə a gotoi, təli'de yel'gi'ti, təli'de da'gi'ti ki nja'de in sɔ, ki nje ki nje kagi nanga.

²⁴ In tado kin ə, Luwə inyə'n de me nyara'gi'ti ki majel ki me'de ndigi, njenyi ki rɔ'de, adi uləi rɔsol dɔ darɔ'de'ti inbe'gi. ²⁵ Uni nya ki rɔta'ti læ Luwə mbəli nya ki ngom. Ningə gosi ə rai kulə adi nya'gi ki Luwə ində'de kin yo, ə inyəi Luwə ki nje kində nya'gi ki ɔsikurə in li'ə biti ki non'ti kin. *Amen.

²⁶ In tado kin ə, Luwə inyə'n'de me nyənn darɔ'ti ki to rɔsol. Ne'de'gi, inyəi ta sa nan læ

dene ki dingəm ki gorow'ə'ti, ə təli nanyinan ta sanginan'ti ki gorow'ə'ti el. ²⁷ Dingəm'gi kaa inyəi taa sangi ne'de'gi, ə nanyinan ta sanginan'ti dann'de inbe'gi. Rai nya ki kow ki nan, adi ingəi nyakugə go kulə ra'de ki ur se'de mu.

²⁸ Loki mbeti kadi n'gəri row lə Luwə, Luwə inyə'de adi uni row kigo nya gəri'ti lə'de ki rugi, ki asi kadi or'de tarow el. Lo kin'ti, sii ta nya ra'ti ki kadi de ra el. ²⁹ Nya ra ki dana el rosi me'de, in njeramajel'gi, in njera kumnda nya lə de'gi, in nje mendul, jangi rosi me'de, in nje töl de'gi, in nje kəl, nje kədi de'gi, nya ra'de in ki gorow'ə'ti el, in nje təti ta dɔ de'gi'ti, ³⁰ inbe'gi isi elita ki majel dɔnan'ti, in njeban'gi lə Luwə, nje ta ki to, nje kun dɔ'de taa, nje koji rɔ'de, mərta lə'de pəti in dɔ majel'ti ki ra, in nje tanrɔ nje koji'de'gi, ³¹ nyagər lə'de goto, in de'gi ki oyi tor mindi'de el, in de'gi ki usi'de dɔ de'ti el, taa oyi kumtondoo lə de el tɔ. ³² Gəri ta ki gangi lə Luwə maji, kadi de'gi ki njera nya ki be kin, in de'gi ki asi ta koy, nan toi ta ra'a'ti par par. Ningə in ra'a par ə rai el, nan de'gi ki rangi ki isi rai kaa, ndigi se'de dɔ'ti tɔ.

2

Ta ki gangi lə Luwə

¹ In ki isi gangi ta dɔ mad'i'gi'ti, re in'n nan nan kaa, de a inyə go kɔ adi el, tadɔ isi gangi ta dɔ de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel, nan kulə rai to to kulə ra'de be tɔ. Adi ta ki isi gangi kin, isi gangi ta dɔ rɔ'i'ti inbe. ² Ji gər maji, kadi Luwə isi gangi ta, ki gorow ki rɔta'ti, dɔ de'gi'ti ki njera

nya'gi ki majel ki be kin. ³ Nga in ki isi gangi ta do de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel, ningə isi ra nya'gi ki isi rai kakin to kin, kadi oo ene, in a goto me ta ki gangi'ti lə Luwə, el. ⁴ In, isi kidi ra maji lə Luwə ki əti bol, ki koreme li'ə, ki kisidoti li'ə num, ki kadi in gər toki, ra maji li'ə kin isi osi kadi inyə gorow njiyəi ki majel kə el. ⁵ Isi ta ra me ngan'ti, mbəti k'inyə row nyara ki majel kə. Lo kin'ti, isi kaw wongi ki ngan do'i'ti, isi nginə'n ndo ki, Luwə ki njegangita ki dana, a re'n kadi oji'n wongi lə'ne do de'gi'ti ki njera nya ki majel. ⁶ Luwə ki nje kugə de ki ra bəngi kuləra'a*. ⁷ De'gi ki uwəi togi'de ba me nya ra'ti ki maji, isi sangi tobar, ki kəsikurə, ki isi sangi kadi n'oyi el, Luwə a adi'de kisikidotaa ki biti ki non'ti. ⁸ Nan nje ki nje kur mu, nje tanro ta ki rota'ti, ə təli ro'de go nya ra'ti ki dana el, Luwə a mbəti'de, a adi wongi li'ə kibo osi do'de'ti. ⁹ A adi me kon ki əti bol a ra de'gi pəti ki njeramajel. A ulə ngirə do Juwipi'gi'ti bay taa re'n do de'gi'ti ki in Juwipi'gi el'ti. ¹⁰ Ningə de'gi ki njera maji, Luwə a adi'de tobar, ki kəsikurə, ki kisimaji, a ulə ngirə do Juwipi'gi'ti bay taa re'n do de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. ¹¹ Tado kər kum nan goto ro Luwə'ti. ¹² De'gi ki in Juwipi'gi el ki rai majel ki kanji gər ndukun lə *Moji, a tuji kigo lo gər'ə'ti el inbe kin to, nan Juwipi'gi ki gəri ndukun lə Moji bəti ə rai majel, ndukun a gangi ta do'de'ti to. ¹³ Ningə, in nje ki isi oyi ndukun mbi'de'ti be par ə Luwə isi or ta do'de el, nan in nje ki isi oyi, ə təli ro'de go'ti ə, Luwə təl'de de'gi ki dana

* 2:6 2.6 5; Sopeni 1.14-18, 2.2-3

takum'ne'ti. ¹⁴ De'gi ki in Juwipi'gi el, ki gəri ndukun læ Moji el, nan isi rai nya ki ndukun dəji, ki kanji gər kin, inbe'gi in ndukun ki njegangita dɔ rɔ'de'ti. ¹⁵ Me lo'ti kin, tɔji kadi nya ki ndukun dəji kadi de ra kin, in ki ndangi ngarme'de'ti. Ningə, me'de ki uwə'de ki ta kaa mannaji dɔ ta'ti kin, taa gangi ki isi gangi ta dɔ rɔ'de'gi'ti, isi ori ta dɔ rɔ'de'gi'ti kin kaa mannaj'a tɔ. ¹⁶ Ningə toki mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə, el'n, in kin ə in nya ki a ra nya ndo'ti ki Luwə a un Jeju Kirisiti kadi a gangi'n ta dɔ nya'ti pəti ki de'gi iyəi me'de'ti.

Juwipi'gi ki ndukun læ Moji

¹⁷ Ningə in ki isi ɓar rɔ'i Juwipi, ki ra dɔ ndukun'ti ngan, rɔ'i isi n'eli dɔ Luwə'ti lə'i; ¹⁸ ki in gər nya ki in ndigi li'ə maji, ndukun ndoi nya kadi mbəti nya ki maji dann ki majel'ti. ¹⁹ In oo rɔ'i maji ngayn kadi asi kər njekumtɔ'gi tarow, oo rɔ'i kadi in kunji læ de'gi ki rai loki ndul'ti, ²⁰ in nje ndonya nje nyagər el'gi, nje ndonya ngann'gi ki du. In isi ra nya'gi kin be, tado oo kadi me ndukun'ti, ingə nyagər, ki ta ki rɔta'ti nga. ²¹ In isi ndo nya de'gi, nan asi kadi ndo rɔ'i inbe el, isi iləmbər kadi de'gi ɓogi el, ə inbe isi ɓogi. ²² Isi el de'gi kadi uwəi marum el, nan inbe isi uwə marum, isi elta læ yo'gi ki ra majel, ə isi kər nya me kəy'ti lə'de. ²³ Isi ra rɔnel dɔ ndukun'ti, nan isi aldo'a, adi mbəti kəsikurə Luwə. ²⁴ Lo kin'ti, toki ndangi me makitu'ti læ Luwə, de'gi ki in Juwipi'gi el isi elita ki mal dɔ Luwə'ti tado kulə ra'se in ki in Juwipi'gi†.

† 2:24 2.24 Ejay 52.5

²⁵ Ningə kadi in gəri maji toki kujə mōti in nya ki nda'a to, loki de isi təl rō'ne go ndukun'ti, nan loki in təl rō'i go ndukun'ti el ə, in ki de ki ujə mōti'ne el, asi nan. ²⁶ Kin ə de ki ujə mōti'ne el, təl rō'ne go ndukun'ti ə, Luwə a oo'ə to de ki ujə mōti'ne. ²⁷ De'ə ki, ujə mōti'ne kigo darō'ti el, nan təl rō'ne go ndukun'ti kin, a gangi ta dō'i'ti. A gangi ta dō'i'ti, in ki aw ki ndukun ki ndangi me ji'ti, taa ujə mōt'i tō, nan in təl rō'i go ndukun'ti el kin. ²⁸ Toki rōta'ti, k'in Juwipi, in ba gidi'ti taga ne el, taa kujə mōti in me ndaja ki rō'ti kin el tō, ²⁹ nan k'in Juwipi ki rōta'ti in me'ti kəy. Ningə kujə mōti, in kujə mōti ki ngarme'ti. In kujə mōti ki in rō Ndil Luwə'ti, um me ndukun'ti ki ndangi el. De ki ujə mōti'ne, in de ki ingə toji ki rō Luwə'ti um rō de'gi'ti el.

3

De ki dana goto

¹ K'in Juwipi, maj'a to'ti, kujə mōti, nda'a to'ti. ² Maj'a in ngayn me nya'gi'ti pəti, tadō, in Juwipi'gi ə Luwə ulə ta lə'ne ji'de'ti kete. ³ Ə re ki madi'gi in nje ra nya ki low'ə'ti el ə, ra nya ki low'ə'ti el lə'de a ra kadi Luwə yəti ndu'ne el. ⁴ Luwə a yəti ndu'ne el jagi! Ningə maji kadi de'gi gəri toki Luwə in nje kelta ki rōta'ti, ə de'gi pəti in nje kelta ki ngom, toki ndangi me makitu'ti eyina:
«Maji kadi de'gi gəri ki ra dana lə'i me ta keli'ti,
A re awi kadi gangi ta dō'i'ti ə,
Kadi ta uwəi el, kadi in te me'ti to nje tətə rō*.»

* **3:4** 3.4 Pa'gi 51.6

⁵ Kin ə re nya ki dana el ki j'isi ra, ra adi de gər toki Luwə in de ki dana ə, de oo ta ki kadi j'eli el. Ke Luwə in de ki dana el loki ra se'je wongi loki ji ra majel wa? M'elta kin be kigo k'oo'ə'ti læ de. ⁶ Ningə kadi in gəri toki, Luwə in de ki dana el, el jagi. Kin ə Luwə in de ki dana el ə, a asi kadi gangi ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi el. ⁷ Ningə kin ə, me ta ngom'ti ki isi te ta'm'ti, ra adi ta ki rɔta'ti læ Luwə te ki taga, kadi Luwə ingə'n toji ningə, ginn'ə in ri ə kadi de a gangi ta dɔ'm'ti to njeramajel bay wa? ⁸ J'a j'eli ki kete par j'ene: «Ji rai majel j'adi nya ki maji te me'ti.» Toki de'gi madi indəi taa dɔ'm'ti eyina: m'in ə m'ene ji ra majel kadi nya ki maji te me'ti kakin be. Degə'gi ki elita kin asi ta kadi de gangi ta koy dɔ'de'ti.

⁹ Ningə in nya ki kadi de el'n ene: j'in ki j'in Juwipi'gi, j'utəi ndəgi de'gi, el. J'utəi'de el, ningə j'elita dɔ'ti nga j'ene: Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, pəti, in ginn tɔgi'ti læ majel. ¹⁰ Toki makitu læ Luwə el'n ene:

«De kare be ki kadi in de ki dana goto.

¹¹ De kare be ki kadi gər nya goto,
De kare be ki kadi sangi Luwə goto.

Pəti inyəi row ki maji, ndəmi row.

¹² De kare ki njera maji goto†,
Ki kare be kaa goto.

¹³ Row mindi'de to to be ninn ki ta'a to tagira,
Ndonn'de in ndonn kelta ki ngom,
Ndar ta'de rosi ki kəngi lii‡,

¹⁴ Isi manni de'gi mann ki to kelta'a el,

† **3:12** 3.12 Röm 10-12; Pa'gi 14.1-3, 53.2-4 ‡ **3:13** 3.13 Pa'gi 5.10

Ta'de ati kangì dɔ de'gì'ti§.

¹⁵ Nja'de in nja kanyi kalangì ki lo tɔl de'ti,

¹⁶ loki dèri'ti ningə, dɔ nja'de in nya ki tuji ki me kon.

¹⁷ In de'gì ki gəri row lapiya el*.

¹⁸ Bol Luwə ki nden goto me'de'ti†.»

¹⁹ Ji gər kadi nya'gì pəti ki ndukun el, el de'gì ki in ginn ndukun'ti, kadi ta de madi te elta dɔ rɔ'a'ti el, ə kadi de'gì pəti gəri go majel'gì lə'de non Luwə'ti. ²⁰ In tado kin ə, de ki Luwə a təl'ə de ki dana takum'ne'ti ki gorow təl rɔ go ndukun'ti goto‡. Tado ndukun to kadi ɔji de'gì adi gəri nya ki bari'ə majel.

Luwə təl de'gì, de'gì'ti ki dana ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti

²¹ Ki ngosine kin, Luwə toji'je gorow ki təl'n de'gì, de'gì'ti ki dana§ ki kanji ndukun. Ningə in, ndukun lə Moji ki ki de'gì ki njekeltakita Luwə'ti manyinaj'a. ²² Luwə təl de'gì, de'gì'ti ki dana ki gorow kunme kadi Jeju Kirisiti. Tarow kin to tado lə de'gì pəti ki uni me'de adi Jeju Kirisiti, tado de'gì pəti asi nan: ²³ de'gì pəti in njeramajel'gì, adi tɔbar lə Luwə nal'de. ²⁴ Nan Luwə təl'de de'gì'ti ki dana takum'ne'ti kare. In kigo memaji'ti li'ə, me tɔ Jeju Kirisiti'ti ki taa'de ilə'de taa ginn tɔgi'ti lə majel. ²⁵ In Jeju Kirisiti ə, Luwə un'ə to nya kugə dɔ majel, me mos'o'ti ki anyi, ki gorow kunme. Luwə ra be kadi toji'n nyara ki dana lə'ne, tado majel'gì ki de'gì rai'de

§ **3:14** 3.14 Pa'gì 10.7 * **3:17** 3.17 Ròm 15-17; Ejay 59.7-8

† **3:18** 3.18 Pa'gì 36.2 ‡ **3:20** 3.20 Pa'gì 143.2 § **3:21** 3.21 Ròm 1.17

kete, tudə go'ə el, ²⁶ dəkagilo kisidoti li'ə. Luwə toji nyara ki dana lə'ne dəkagilo'ti ki bone, kadi in nje ki ra dana, taa kadi tudə'n de'gi ki uni me'de adi Jeju təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti. ²⁷ Nya kare ki kadi de ində'n gu'ne goto, tado nya ki Luwə ra dɔ'ti, in təl rɔ go ndukun'ti el, nan in kunme kadi Jeju Kirisiti. ²⁸ Ji gər maji kadi Luwə təl'de de'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Jeju Kirisiti, um in ki gorow təl rɔ go ndukun'ti el. ²⁹ Luwə in Luwə lə Juwipi'gi par el. Ki rɔta'ti, in Luwə lə'de par el, nan in Luwə lə ndəgi de'gi pəti tɔ. ³⁰ Tado Luwə in kareba. In ə təl Juwipi'gi de'gi'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme num de'gi ki in Juwipi'gi el ka təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme tɔ. ³¹ Loki j'uni me'je j'adi Kirisiti kin, toji kadi nda ndukun goto wa? Lo kin'ti, ji toji kadi nda'a in ngayn to kin yo.

4

Luwə tudə Abiraham de'ti lə'ne

¹ Kadi j'elita lə kaw'je *Abiraham ningə, nya madi ki ingə kigo tɔg'ɔ'ti inbe goto. ² Kin ə Luwə tudə Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi ə, asi kadi Abiraham a ində'n gu'ne inbe, nan a ində gu'ne non Luwə'ti el. ³ Tado, ta ki makitu lə Luwə el ə to kin: «Abiraham un me'ne adi Luwə, ə Luwə tudə kunme li'ə ə oo'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti*.» ⁴ Ningə nya kare, de ki ra kulə ingə'n nyakugə goji, nya ki ingə kin, ingə kare el, nan in nya ki ingə tor

* **4:3** 4.3 Lotum 15.6

kulə'ti ki ra. ⁵ Kin ə de ra kulə madi el, nan un me'ne adi Luwə ki in nje təl de ki njeramajel, de'ti ki dana takum'ne'ti ə, Luwə a təl'ə de'ti ki dana, kigo tudə kunme li'ə ki ində dɔ me maji'ti lə Luwə. ⁶ In be ə, *Dabidi un'n ndu'ne ki taa el'n ta lə maji ki ingə ki rɔ Luwə'ti. Adi in de ki Luwə tudə de'ti lə'ne ki kanji gon kulə ra'a'gi.

⁷ Dabidi ene: «De'gi ki Luwə inyə nyara'de'gi ki go'ti el, kɔ,

Luwə bɔr majel'gi lə'de kɔ, in nje majikur'gi.

⁸ De ki Luwə tudə majel li'ə dɔ'a'ti el in nje majikur†.»

⁹ Maji kin in tado lə njekujəmɔti par el, nan in tado lə njekujəmɔti'gi el tɔ. Tado j'eli j'ene: Luwə təl Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti, tudə'n kunme li'ə oo'n'ə de'ti ki dana. ¹⁰ Eke nya kin ra nya dɔkagilo'ti ki ra wa? Ke in kete non kujə mɔti Abiraham'ti eke in go'ti wa? Nya kin ra nya kete non'ti, um in go'ti gogi el. ¹¹⁻¹² Ningə nyakɔji ki dɔ kujə mɔti'ti re go'ti gogi to ndaj'a, ki kadi toji toki Luwə təl Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti, ki takul kun ki un me'ne adi Luwə, dɔkagilo'ti ki ujə'n mɔti'ne el bay. Lo kin'ti, de'gi ki ujəi mɔti'de el kaa Luwə təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti num, de'gi ki ujəi mɔti'de kaa təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti num tɔ. Ningə Abiraham təl baw de'gi pəti ki ujəi mɔti'de el, ki uni me'de, taa təl baw de'gi ki ujəi mɔti'de tɔ. Adi in nje'gi ki uwəi kul kujə mɔti par el, nan uni dɔ nja baw'je Abiraham ki un, ə un me'ne adi Luwə kete non kujə mɔti'ne'ti kin‡.

† **4:8** 4.8 Pa'gi 32.1-2 ‡ **4:11-12** 4.11-12 Lotum 17.9-14

Luwə un ndu'ne tado læ de'gi pəti ki uni me'de

¹³ Luwə un ndu'ne adi Abiraham ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə toki dɔnangi in nya nduwə læ'de. Ningə in tado təl ki Abiraham təl rɔ'ne go ndukun'ti el, nan in tado təl ki Luwə təl'ə de'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Luwə§. ¹⁴ Kin ə re nya nduwə kin in tado læ de'gi ki nje təl rɔ'de go ndukun'ti par ningə, kar kunme goto, taa kunndu ki un adi Luwə kaa təl nya ki kum'ə goto tɔ. ¹⁵ Tado ndukun ə in nje re ki wongi læ Luwə. Tado lo ki ndukun goto'ti, k'aldɔ ndukun kaa goto'ti tɔ.

¹⁶ Lo kin'ti, nya nduwə ki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'adi'de kin, de a ingə ki gorow kunme kadi Luwə. Be kadi in nya kadikare ki Luwə adi, ki nda'a to'ti tado læ de'gi pəti ki uni me'de to Abiraham be, um tado læ de'gi ki nje təl rɔ'de go ndukun'ti par el. Abiraham ki in baw de'gi pəti. ¹⁷ Makitu læ Luwə elta dɔ Abiraham'ti ene: «M'ra'i to baw de'gi ngayn ki dɔnangi'ti ne*.» Abiraham in baw'je takum Luwə'ti ki un me'ne ad'a. Luwə ki nje kadi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi nya'gi ki kete gotoi, toi. ¹⁸ Abiraham un me'ne adi Luwə, adi təl baw de'gi ngayn ki dɔnangi'ti ne toki makitu læ Luwə el'n ene: «Ginn de'gi læ'i a banyinan to mee'gi ki dɔran'ti be†.» Lo kin'ti, nya ki kadi de ində me'ne dɔ'ti goto, nan Abiraham aw ki kindəmedɔti. ¹⁹ Abiraham aw ki ɓal ki asi ndəkba ki ɓu kare, ningə gər kadi n'togi, togi'ne

§ **4:13** 4.13 Lotum 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18 * **4:17** 4.17 Lotum 17.5 † **4:18** 4.18 Lotum 15.5

goto, taa ne'ə Sara kaa in kuji tɔ, nan gon lo kin el, un me'ne kadi kun mindi læ Luwə ki un kin a ra nya‡. ²⁰ Abiraham ilə kunme lə'ne kɔ el, taa me'ə tɔsi dɔ kunndu ki Luwə un ad'a el tɔ. Ingə tɔgi to kingə me kunme'ti lə'ne, ulə'n tɔji dɔ Luwə'ti. ²¹ Ningə gər dɔ'ne'ti maji ngayn kadi nya ki Luwə un ndu'ne kadi n'ra kin, aw ki tɔgi kadi a ra'n. ²² In tado kin ə, Luwə tudə'n Abiraham de'ti ki dana. ²³ Ningə loki makitu ene: «Luwə tudə Abiraham de'ti ki dana», kin, in tado læ Abiraham ki kar'ne par el. ²⁴ Nan in ta ki sɔw dɔ'je tɔ. J'in ki kadi Luwə a tudə'n'je de'gi'ti ki dana, ki takul kunme lə'je. J'un me'je j'adi Luwə ki ində ki Burəbe lə'je Jeju dann njekoy'gi'ti. ²⁵ Jeju ki Luwə un'ə adi koy tado majel'gi lə'je§, ningə un'ə dann njekoy'gi'ti te si'ə kadi tudə'n'je de'gi'ti ki dana takum'ne'ti.

5

Kulə noji nan'ti ki Luwə

¹ Loki Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme, dann'je si'ə in ki lapiya ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti. ² In ki takul Jeju Kirisiti, ki gorow kunme ə, j'ingə'n majikur læ Luwə. Majikur ki ji ra me'ti, j'isi ji ra ronel, tado j'ində me'je dɔ'ti kadi j'a j'in ginn tɔbar'ti læ Luwə. ³ In ki utə, me kon'ti kaa ji ra ronel, tado ji gər kadi kon a re ki koreme, ⁴ ningə de ki nje koreme'ne, a ra dɔ nja'ne'ti me nya'gi'ti ki to, ə de ki nje ki ra dɔ nja'ne'ti, in de ki aw ki nya kindəmedɔti, ⁵ ningə nya ki ində me'ne dɔ'ti kin, a in nya

‡ 4:19 4.19 Lotum 17.1, 15-22 § 4:25 4.25 Ejay 53.4-6

ki ngom el. Tado Luwə buki ndiginan ki ində ngarme'je'ti ki gorow lə Ndil Luwə ki kar njay ki adi'je. ⁶ Kirisiti re oy tado lə njeramajel'gi, loki j'asi kadi ji ra nya madi ki doro'je el. Ningə oy ki dokagilo ki Luwə inbe oji. ⁷ De ki dana inbe mindi kaa, ngan ngayn kadi de a adi ro'ne koy'ti tado li'ə. Re dum inbe ningə, de ki njera nya ki maji, ə de mad'a ki rangi, a uwə ro'ne ba kadi oy tado li'ə. ⁸ Lo kin'ti, Luwə toji'je ndigi ki ndigi'je ki taga adi j'oo. Luwə adi Kirisiti re oy tado lə'je, dokagilo'ti ki ji nanyi'n me majel'ti ki ra bay. ⁹ Ningə, toki ngosine, kadi ro koy'ti lə Kirisiti, təl'je de'gi'ti ki dana takum Luwə'ti takul mos'o kin ningə, kibo ngayn bay, Kirisiti a aji'je ta wongi'ti lə Luwə ki a re. ¹⁰ Kete ki j'in njeban'gi lə Luwə bay mindi ə, inbe ulə'je noji nan'ti sə'ne ki gorow koy Ngonn'o. Ningə ki ngosine kin ulə'je noji nan'ti ki ro'ne taa, inbe a aji'je me kisikidɔtaa'ti lə Ngonn'o el wa. ¹¹ Ningə, in in kin par el, ro'je nəl'je ngayn takum Luwə'ti, tado lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki un'ə ulən'je noji nan'ti ki ro'ne.

Adam in ki Kirisiti

¹² In ki gorow lə de ki kare be ki in Adam, ə majel re'n dɔ dɔnangi'ti, ningə majel re'n ki koy, koy ɔdi de'gi pəti, tado de ki ra majel el goto, de'gi pəti rai majel*. ¹³ Ningə, kete taa kadi Luwə te ki dɔ ndukun adi Moji, majel ki ra to me dɔnangi'ti ne nga, nan toki in dokagilo ki ndukun goto bay, Luwə tudə majel'gi ki de'gi isi rai el. ¹⁴ Nya kare, koy onbe dɔ de'gi'ti pəti, ulə ngirə

* **5:12** 5.12 Lotum 2.17, 3.6, 17-19

dɔ Adam'ti biti te'n dɔ Moji'ti. Nje ki alidɔ ndu Luwə el, toki Adam aldɔ ndu Luwə kin be kaa, koy onbe dɔ'de'ti. Adam in banakum de ki maji kadi a re. ¹⁵ Nga ningə, nya ki kadi de a ɔji'n majel lə Adam in ki kadikare memaji lə Luwə kin nan'ti goto. In ki rɔta'ti kadi de'gi ngayn oyi koy majel lə de ki kare ki in Adam kin, nan memaji lə Luwə in kibo ngayn. Ningə nya ki Luwə adi bulə de'gi ngayn kare, ki gorow lə de kare be par, ki in Jeju Kirisiti kin, nda'a in ngayn. ¹⁶ Kadikare lə Luwə ki adi kin, kand'a to ta dangi ki kandi majel lə de ki kareba kin. Majel lə de ki kare kin, ndu ki osi dɔ'ti in ta ki gangi, nan kadikare ki re go nyara go'ti el ki ngayn, kand'a in ta ki kɔr dɔ'ti. ¹⁷ Kin ə re, ki tarow lə de ki kare be par, ki tarow majel li'ə, koy onbe dɔ de'gi'ti pəti ningə, ki tarow lə Jeju Kirisiti ki kare inbe kin, j'a j'ingə'n nya ki maji ngayn ki rɔ Luwə'ti bay. De'gi pəti ki Luwə adi'de majikur ki to mbar, ki kadikare kɔrtadɔti, a onyibe ki takul Kirisiti.

¹⁸ Nga ningə, toki ki gorow majel lə de ki kareba ki in Adam, ta ki gangi osi'n dɔ de'gi'ti pəti kakin ə, ki gorow nyara ki dana lə de ki kareba, ki in Jeju Kirisiti, de'gi pəti asi kadi Luwə təl'n'de de'gi'ti ki dana, kadi sii ki dɔ'de taa biti ki non'ti. ¹⁹ Toki, ki gorow təl rɔ go ta'ti el lə de ki kareba, de'gi pəti osi me majel'ti kakin ə, ki gorow təl rɔ go ta'ti lə de ki kareba, Luwə a ɔr'n ta dɔ bulə de'gi'ti ngayn tɔ.

²⁰ Loki ndukun te ningə, majel oji'n nan ki dɔ'ti, nan loki majel ojinan ningə, memaji lə Luwə to mbar mbar inbe bay. ²¹ Toki majel onbe ki koy kakin ə, memaji lə Luwə onbe ki kaji kadi

de'gi sii ki do'de taa biti ki non'ti, ki takul Burøbe lə'je Jeju Kirisiti to.

6

Koy do majel'ti, ə kisi kumngayira me Kirisiti'ti

¹ Ta ri ə kadi j'eli nan me lo kin'ti wa? Ke kadi to ji nanyinan ki lo ra majel'ti kadi to memaji lə Luwə to'n mbar mbar ki do'je'ti wa? ² Jagi, in be el. Tado j'in de'gi ki j'oyi, ji gangi nan ki majel, nga ra bann be ə kadi to ji təli j'isi me majel'ti bay wa? ³ In gəri maji kadi j'in pəti ki ji rai batəm me to Jeju Kirisiti'ti, batəm kin toji kadi j'in de'gi ki j'oyi nan'ti ki Kirisiti. ⁴ Ki gorow lə batəm kin, duwi'je nan'ti si'ə, me koy'o'ti. Nga ningə, toki Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti ki togi ki əti bol ngayn lə Baw'je Luwə kakin ə, j'in kaa j'isi ki do'je taa kisi ki sigi to.

⁵ Ningə, kin ə re, j'ində ro'je nan'ti ki Kirisiti toki rəta'ti me koy'o'ti ə, j'a j'ində taa lo koy'ti, toki ndə'n lo koy'ti kin be to. ⁶ Kadi ji gər maji toki, hal de ki to kete kin, in ki bər'ə kagidəsi'ti ki Kirisiti nga, kadi ro'je ki to majel kin in ki tuji kə, kadi j'in'n ginn togi'ti lə majel el nga. ⁷ Tado de ki oy, majel onbe do'a'ti el nga. ⁸ Kin ə re j'oyi nan'ti ki Kirisiti ə, j'uni me'je kadi j'a j'isi ki do'je taa nan'ti si'ə. ⁹ Ji gər kadi Kirisiti ki ində taa dann njekoy'gi'ti kin, təl oy gogi el; koy aw ki togi do'a'ti el nga. ¹⁰ Kirisiti ki oy, oy koy majel, ningə in koy ki nja kare par, tado majel'gi pəti. Ningə ki ngə sine kin, isi ki do'ne taa tado lə Luwə. ¹¹ Be to ə, ingi kaa, maji kadi oyi ro'se to

de'gi ki oyi do majel, ningə sii ki do'se taa tado læ Luwə, me to Jeju Kirisiti'ti.

¹² Maji kadi adi majel onbe do ro'se'ti el. Kadi in teli ro'se go ndigi'ti læ daro el. ¹³ Adi ngonn ro'se madi kare ra nya ki majel el, kadi tæl nyara kulə ki gorow'ə'ti el, el. Nan kadi uni ro'se ba pəti tado kulə læ Luwə, to de'gi ki indəi taa dann njekoy'gi'ti. Kadi daro'se ba pəti in tado kulə læ Luwə, kadi tæl nyara kulə ki dana. ¹⁴ Lo kin'ti, majel a onbe do'se'ti el, tado in ginn togi'ti læ ndukun el, nan memaji læ Luwə ə in do'se'ti.

Gangi nan ki majel tado təl'n ro go ndu Luwə'ti

¹⁵ Ta ri ə kadi j'eli do lo kin'ti wa? Ke j'a ji ra majel tado k'in ki j'in ginn togi'ti læ ndukun el, nan j'in ginn togi'ti læ memaji læ Luwə yo wa? Jagi, in be el. ¹⁶ In gər bəti kadi kin ə re un ro'i kadi in ra kulə adi de madi ningə, in tæl bər læ de'ə kin. Adi re uni ro'se'ti kadi rai majel ningə, in bər læ majel kadi aw sese koy'ti, a re in teli ro'se go ndu Luwə'ti to ningə, tæl ro go'ti kin a aw sese me nya ra'ti ki dana to. ¹⁷ Ji ra oyo Luwə tado kete in bər'gi læ majel, nan ki ngosine kin, in teli ro'se ki me ki kare gorow nyando'ti ki maji ki ingəi. ¹⁸ Luwə taa'se ji majel'ti ilə'se taa, adi in teli, in ginn togi'ti læ nyara ki dana nga. ¹⁹ M'elta be to ta k'el de'gi, tado re in be el ə, kasi el lə'se a ra kadi in gəri me ta kin el. Toki kete uni ngann ro'se'gi ba pəti to bər'gi indəi ta nya'ti ki to njen, ki nyara ki majel, ki ki lo kaya'ti ki a aw ki de kadi tanro Luwə kakin ə, maji kadi, ki ngosine kin, uni ngann ro'se'gi to bər'gi indəi ta nya ra'ti

ki dana, ki a aw sese kadi ari njay. ²⁰ Dɔkagilo'ti ki in b̄ar lə majel kin, usi'se dɔ nya ra'ti ki dana el. ²¹ Nga ningə, in ri ə kadi a ingəi me nya'ti kin bay wa? Nya kin in nya ki me'se olo dɔ'ti ə adi'se rɔsɔl, tado ta tɔlta'a in koy. ²² Ningə ki ngɔsine kin, toki Luwə taa'n'se ilə'se taa, adi in tɔli b̄ar'gi li'ə, kulə ra'se a aw sese me kar njay'ti, kadi ta tɔlta'a ə ingəi kaji ki biti ki non'ti. ²³ Tado nyakugə b̄angi majel in koy, ningə nya kadi ki Luwə adi'je kare in kaji ki biti ki non'ti, me tɔ Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je.

7

Njekunme kadi Kirisiti in de ki in ginn tɔgi'ti lə ndukun el

¹ Ngannkon'm'gi ki konnann'm'gi, in gəri maji kadi ta ki m'nji m'el'se kin, m'el'se to de'gi ki gəri ndukun maji. Ningə ndukun aw ki tɔgi dɔ de'ti loki de isi'n ki dɔ'ne taa bay kin par. ² In be ə, dene ki taa ngaw, ndukun dɔɔ'a nan'ti ki ngaw'a, loki ngaw'a isi'n ki dɔ'ne taa bay kin par. A kin ə re ngaw'a oy ningə, ndukun ki dɔɔ'a nan'ti ki ngaw'a kin in dɔ'a'ti el nga. ³ Re ngaw'a isi ki dɔ'ne taa bay ə tɔl taa dingəm ki rangi ningə, de'gi a oyi'ə to njekuwə marum. A re ngaw'a oy ningə, ndukun in dɔ'a'ti el nga, adi re taa dingəm ki rangi kaa, de a oo'ə to njekuwə marum el. ⁴ Nya kin to be ki rɔ'se'ti tɔ. In ngannkon'm'gi ki oyi nan'ti ki Kirisiti, me darɔ'ti, in gangi nan ki ndukun, adi in lə de ki rangi nga. De'ə kin in Kirisiti ki nje kində taa dann njekoy'gi'ti, kadi kulə ra'a'gi in nya Luwə.

⁵ Toki rōta'ti, dōkagilo'ti ki kete j'isi ji ra'n ndigi lə darō'je, nyənn nya ra'gi ki majel, ki ndukun ndu'de ki taa, ɔdi rō'ne rō'je'ti, adi ji ra nya ki aw se'je ki koy'ti. ⁶ Nan ki ngosine kin, ji goto ginn ndukun'ti, tado j'oy, ji gangi nan ki nya ki kete uwə'je dangay'ti. Adi ji ra kulə ginn tōgi'ti ki sigi, ki in tōgi lə Ndil Luwə, um ji ra kulə ginn tōgi'ti ki kete ki in tōgi lə ndukun ki ndangi kin el nga.

⁷ Ta kin kōr me'ə nan ri wa? Tōji kadi ndukun in majel wa? Jagi, ndukun in majel el, nan k'in ə, in ndukun ə in nje kōji'm majel kadi m'gər'ə. Kin ə re ndukun el'm ene: «A in ra kumnda el,» el ə, re m'a m'gər nya ki bari'ə kumnda el*. ⁸ Lo kin'ti, majel ingə row ki ndukun te ad'a kin kadi ində'n kumnda'gi ki dangi dangi me'm'ti. Tado kin ə re mbərkikində goto ə, majel a təl nya ki koy tō. ⁹ Kete loki ndukun goto bay, m'nji kumngayira. Nan loki mbərkikində re, majel nga a təl nje kisi kumngayira. ¹⁰ Ningə m'in, m'oy, adi mbərkikində ki kadi aw sə'm ki kaji'ti kakin, ki ɔjido'm, təl aw sə'm koy'ti yo. ¹¹ Tado majel, ingə row ki mbərkikində te ad'a kakin, adi ədi'm ki gorow lə mbərkikində, aw sə'm adi koy. ¹² Lo kin'ti, ndukun ar njay, mbərkikində ar njay, in nya ki dana, in nya ki maji tō.

De in ginn tōgi'ti lə majel

¹³ *Ndukun ki in nya ki maji, a təl kadi in row kingə koy lə'm el jagi. Ningə in majel ə in nje re ki koy dō'm'ti, ki gorow lə nya ki maji, kadi tōji'n rō'ne ki taga, taa kadi tōji'n tōgi'ne ki rō'je'ti ki in

* **7:7** 7.7 Tekitaga 20.17; Ndukun ki nja joo 5.21

majel tɔ, ki gorow læ mbærkikində. ¹⁴ Ji gər kadi ndukun in nya læ Ndil, nan m'in, m'in de ki me darɔ'ti, ki majel ndogi'm. ¹⁵ Toki rɔta'ti, m'gər kum nya'gi ki m'nji m'ra'de el. Nya ki m'ndigi ra kin ə, m'ra el, ningə nya ki nəl'm el kin taa m'ra tɔ. ¹⁶ Kin ə re in nya inbe ki m'ndigi ra el kin taa m'ra ningə, m'ndigi dɔ'ti ki ndukun kadi in nya ki maji. ¹⁷ Lo kin'ti, in m'inbe m'nji ra nya el, nan in majel ki isi me rɔ'm'ti. ¹⁸ Tado m'gər kadi darɔ'm'ti ki in darɔ ki ton kin, nyara ki maji a isi səm'ti el. ¹⁹ Tado m'ra nya ki maji ki m'ndigi ra kin el, ə nya ki majel ki m'ndigi ra el kin yo taa m'ra. ²⁰ Kin ə, in nya ki m'ndigi ra el yo ə m'ra ningə, in m'in ə m'nji ra el, nan in majel ki isi me darɔ'm'ti ə isi ra. ²¹ M'gər nya ki isi ra nya be ki kagilo'gi pəti nga: loki m'in, m'ndigi kadi m'ra maji nan, majel yo ə to adi m'ra. ²² Me'm'ti kəy kərɔki ningə, m'ingə rɔnel me ndukun'ti læ Luwə. ²³ Nan m'gər me rɔ'm'ti kadi tɔgi madi ki rangi isi non, isi rɔ ki ndigi ra ki in rɔ'm'ti. Tɔgi kin ra adi m'təl bər læ majel ki isi rɔ'm'ti. ²⁴⁻²⁵ Ki nyagər lə'm, m'nji m'ulə dɔ'm ginn tɔgi ndukun'ti læ Luwə, nan me darɔ'ti ki ton, m'nji m'ulə dɔ'm ginn tɔgi'ti læ majel ki ndə tɔgi'ne dɔ'm'ti. M'in de ki nje kumtondoo, de ki kadi a taa'm ilə'm taa ji darɔ'ti ki in nya læ koy kin goto. Tɔji in ki dɔ Luwə'ti ki aji'm ki gorow læ Burəbe læ'je Jeju Kirisiti!

8

Kisikidɔtaa ki tɔgi læ Ndil Luwə

¹ Ki ngosine kin, de'gi ki indæi rɔ'de nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti, ta ki gangi goto dɔ'de'ti nga. ² Tado tɔgi læ Ndil Luwə ki nje kadi de isi'n ki dɔ'ne taa me kində rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti, taa'je ilə'je taa ji tɔgi'ti læ majel ki tɔgi læ koy. ³ In nya ki ndukun læ Moji asi kadi ra el, tado darɔ de ki ton ra adi tɔg'ɔ goto. Nan Luwə ra nya kin ki gorow læ Ngonn'o inbe, ad'a kadi ɔr majel. Re ki darɔ ki tanan ki yan de ki njeramajel, gangi'n ta dɔ majel'ti ki aw ki tɔgi dɔ darɔ de'ti. ⁴ Luwə ra be kadi ndigi ra ki dana læ ndukun læ Moji tolta'ne dɔ'je'ti, j'in j'isi njiyə kigo ndigi'ti læ'je el, nan j'isi njiyə kigo ndigi'ti læ Ndil Luwə yo kin. ⁵ Toki rɔta'ti, de'gi ki sii ginn tɔgi'ti læ darɔ'de, isi rai ndigi læ darɔ de, nan de'gi ki sii ginn tɔgi læ Ndil Luwə, isi rai ndigi læ Ndil Luwə tɔ. ⁶ Ra ndigi læ darɔ, a aw ki de be læ koy, nan ra ndigi læ Ndil Luwə, a aw ki de ad'a ingə kajɔ, a ad'a ingə lapiya. ⁷ Ra ndigi læ darɔ, in təl de njeban'ti læ Luwə. De ki njera ndigi læ darɔ, in de ki ulə dɔ'ne ginn ndukun'ti læ Luwə el, tado asi kadi a ra el. ⁸ De'gi ki sii ginn tɔgi'ti læ darɔ'de, asi kadi a rai nya ki nəl Luwə el. ⁹ Nga ningə ingi, sii ginn tɔgi'ti læ darɔ'se el, nan sii ginn tɔgi'ti læ Ndil Luwə. Tado Ndil Luwə isi me'se'ti. Re de aw ki Ndil Kirisiti me'ne'ti el ə, in de læ Kirisiti el. ¹⁰ Re Kirisiti isi me'se'ti ə, darɔ'se kin a oy inbe, tado læ majel, nan Ndil Luwə adi'se kisikidɔtaa, tado in de'gi ki Luwə təl'se de'gi ki dana takum'ne'ti. ¹¹ A re Ndil Luwə ki nje te ki Jeju dann njekoy'gi'ti isi me'se'ti ə, Luwə ki nje te ki Jeju Kirisiti dann njekoy'gi'ti a adi darɔ'se ki koy təl isi kumngayira ki takul Ndil'ə ki isi

me'se'ti.

¹² Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki dene ki ki dingem, j'awi ki bangi do'je'ti, ningə in bangi lə daro kadi to ji ra'n ndigi lə daro el. ¹³ Tado re sii ta ra nya'ti kigo ndigi'ti lə daro'se ə a oyi. A re uni Ndil Luwə, toli kulə ra'gi ki majel lə daro'se ningə, a sii ki do'se taa to. ¹⁴ Tado de'gi pəti ki Ndil Luwə isi or'de tarow in ngann'gi lə Luwə. ¹⁵ Tado Ndil ki ingəi'ə, in kadi ra'se bər'ti el, taa kadi təl ində bəl me'se'ti bay el to. Nan in njera'se ngann koti'ti. In ki tarow li'ə kin ə j'isi ji bari'n nya ki ndu'je ki taa boi j'ene: «Aba, Baw'je*.» ¹⁶ Ndil inbe kin ə in nje toji ndil'je kadi gər toki j'in ngann'gi lə Luwə. ¹⁷ Ə re j'in ngann'gi lə Luwə ningə, j'in kaa j'a j'ingəi nya maji'gi ki Luwə un ndu'ne do'ti kadi n'a n'adi de'gi lə'ne kin to. J'a j'ingəi nya maji'gi kin nan'ti ki Kirisiti, tado j'ingəi kon nan'ti si'ə, kadi j'in nan'ti si'ə me toji'ti li'ə.

Toji ki a re

¹⁸ M'gər maji kadi kon ki dokagilo'ti ki bone kin asi nan ki toji ki Luwə a te ki do'a kadi ji gər kin el. ¹⁹ Nyakində'gi pəti sii dele, isi nginəi dokagilo ki Luwə a toji'n toji lə ngann'gi lə'ne. ²⁰ Tado nyakində'gi osi ginn togi'ti lə togi'gi ki nda'de goto. In ki me ndigi lə'de inbe el, nan in Luwə inbe ə ndigi be kadi in ginn togi'gi'ti kin. ²¹ Ningə isi indəi me'de do'ti kadi ndo kare ə, a tei ginn togi'ti ki nje tuji'de ki uwə'de bər'ti kin. A tei ginn'ti ko kadi ingəi do'de nan'ti ki ngann'gi lə Luwə, taa kadi in me tobar'ti lə

* 8:15 8.15 Mrk 14.36

ngann'gi læ Luwə tɔ. ²² Ki ngɔsine kin, ji gər kadi nyakində'gi kin pəti isi tuməi um um to dene ki ndo ra'a be. ²³ Ningə in nyakində'gi par dɔrɔ'de el, j'in ki j'ingəi Ndil Luwə to nya ki dɔkete dann kadikare'gi'ti læ Luwə ka, ji tuməi um um tɔ, j'isi ji nginə kadi Luwə təl'je ngann'ne'gi'ti, kadi taa darɔ'je ilə taa. ²⁴ Tado Luwə aji'je, nan in ki j'isi ji nginə ta'a to nginə bay. Nga ningə, re de oo nya ki isi nginə ta'a ki kum'ne ningə, in nya ki isi nginə ta'a el nga. De ki kadi oo nya ki kum'ne, ə təl isi nginə taa to nginə bay goto. ²⁵ A re ji nginə ta nya ki j'oo ki kum'je el ningə, ji nginə ta'a ki koreme. ²⁶ In be tɔ ə, Ndil Luwə isi re ra'n se'je, me tɔgi goto'ti læ'je. Tado ji gər kelta ki Luwə toki maji kadi j'el'n el, nan Ndil Luwə inbe isi el si'ə ta tor'je'ti ki ndu ki de asi gər me'ə el. ²⁷ Ningə Luwə ki gər ngarme'je, gər nya ki Ndil ndigi kadi el'ə, tado Ndil isi elta ki Luwə, tado maji læ de'gi læ Luwə, toki Luwə inbe ndigi'n.

²⁸ Ji gər kadi nya'gi pəti rai nya tado maji læ de'gi ki ndigi Luwə, adi in de'gi ki inbe bar'de kigo kɔji'ti læ'ne. ²⁹ Tado nje ki Luwə gər'de kete, ə un ndu'ne dɔ'de'ti kadi toi to Ngonn'o Kirisiti be, kadi Kirisiti in ngonn ngatɔgi læ bulə ngannkon'gi. ³⁰ Adi in nje ki Luwə mbəti'de kete, Luwə bar'de tɔ, nje ki Luwə bar'de, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti tɔ, ningə nje ki Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti, adi'de tɔji tɔ.

Ingi ki Luwə ndigi'de, in ndigi kibo ngayn

³¹ Ta ki kadi j'eli dɔ lo'ti kin goto. Re Luwə in se'je ə, de ki kadi a ɔsi'je ta goto. ³² Luwə ki un kon dɔ Ngonn'ne'ti inbe kɔ el, nan un'ə

ilə kə tado lə'je pəti, a adi'je nya'gi pəti kare nan'ti ki Ngonn'o. ³³ De ki kadi a ində ta dɔ de'gi'ti ki Luwə mbəti'de goto, tado in Luwə inbe ə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti. ³⁴ De ki kadi a gangi ta dɔ'de'ti goto, tado Kirisiti in nje koy. Kibo ngayn, in ə ində taa dann njekoy'gi'ti, isi dɔjikol Luwə'ti, isi elta ki Luwə tado lə'je. ³⁵ De ki asi kadi a gangi'je nan'ti ki ndigi ki Kirisiti ndigi'je kin goto. In kumtondoo, eke me kon asi el, kindəkumndoo, eke ɓo, eke ndoo, eke tuji, eke koy, asi el. ³⁶ Makitu lə Luwə el ene:

«Tado lə'i,
koy in kadi'je'ti ndəkba ki sin ge, kada ge ki losol'ɔ ge.

De'gi oyi'je to da'gi ki de isi aw se'de lo təl'de'ti be†.»

³⁷ Nan me nya'gi'ti kin pəti, j'a ji təti rɔ ki tɔgi ki ngayn ki nje ndigi'je adi'je. ³⁸ Tado m'gər maji, tokɪ rɔta'ti, kadi in koy el num, in kisikidɔtaa el num, in malayka'gi el num, in tɔgi lə ndil'gi ki majel el num, in nya ki ɓone el num, nya ki lo ti'ti el num, in tɔgi'gi ki me dɔnangi'ti el num, ³⁹ in tɔgi'gi ki taa el num, in ki nanga el num, in nyakində madi el num, nya madi kare ki asi kadi a gangi'je nan'ti ki ndigi ki Luwə ndigi'je me tɔ Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je kin goto.

9

Luwə mbəti ngann Isirayel'gi to de'gi lə'ne

¹ Me kində rɔ nan'ti me tɔ Kirisiti, ta ki m'aw to m'el kin in ta ki rɔta'ti um in ta ngom el.

† 8:36 8.36 Pa'gi 44.23

Nga ningə, me'm ki kəy inbe kaa, ki togi lə Ndil Luwə, mannaji dɔ ta'ti kin kadi in ta ki rɔta'ti. ² Me kon kibo ngayn ra'm, ningə me'm to'm ki dɔ ndɔ'gi tado ³ lə ngannkon'm'gi ki ginn koji'ti lə'm. M'ndigi kadi darɔ'm inbe, Luwə man'm, kadi m'gangi nan ki Kirisiti tado maji lə'de. ⁴ Adi in ngann Isirayel'gi ki Luwə təl'de ngann'ne'gi'ti, toji'de tɔbar lə'ne adi gəri, un mindi'ne adi'de, adi'de ndukun, adi isi kawinan non'a'ti, ilə ndu'ne adi'de*, ⁵ taa in ginn koji'ti lə burəbaw'gi ki Luwə bar'de kete. Ingi ə Kirisiti *De ki Luwə mbət'ə te ginn koji'ti lə'de tɔ. Kirisiti ki in dɔ nya'gi'ti pəti. Maji kadi toji in dɔ Luwə'ti ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi†. Amen.

⁶ In kin toji kadi ndu Luwə təl nya ki nda'a goto el. Toki rɔta'ti, de'gi ki ginn koji'ti lə *Isirayel in ngann Isirayel'gi dɔrɔ el, ⁷ taa de'gi ki ginn koji'ti lə Abiraham in ngann me'ə'gi pəti el, tado Luwə el Abiraham ene: «In ki ginn koji lə *Isaki ə in a ingə'n de'gi ki ginn koji'ti lə'i‡.» ⁸ Nya kin toji kadi ngann Abiraham pəti ə in ngann Luwə el, nan in ngann'gi ki oji'de kigo kun ndu'ti lə Luwə ki un adi Abiraham ə in ngann'a'gi ki rɔta'ti. ⁹ Tado Luwə un ndu'ne be ene: «Dɔkagilo'ə inbe kin be ə, m'a m're, ningə Sara a ingə ngonn kare§.»

¹⁰ Lo kin'ti, ginn'ə gangi el bay, Rebeka kaa in non bay tɔ. In ki Isaki ki kare inbe kakin tɔ ə oji'n ndungə'gi ki joo. ¹¹ Nga ningə, kete non koji ngann'gi'ti kin, loki rai nya ki maji ki

* **9:4** 9.4 Tekitaga 4.22; Ndukun ki nja joo 7.6; Oje 11.1 † **9:5** 9.5 KNK 2.29 ‡ **9:7** 9.7 Lotum 21.12 § **9:9** 9.9 Lotum 18.10

nya ki majel el bay ə, Luwə mbəti ki kare kigo me ndigi'ti lə'ne kadi ndigi ra li'ə təl'n ta'ne. ¹² Luwə mbəti ngonn kare kigo ndigi'ti lə de madi el, nan in kigo ndigi'ti li'ə in Luwə ki bar'de, ə el'n Rebeka ene: «Ngonn ki ngatogi a ra bər lə in ki du*.» ¹³ Ta kin te toki makitu lə Luwə el'n ene: «M'ndigi *Jakobi, ə m'mbəti Esuwa†.»

¹⁴ Ta ki kadi j'eli do lo kin'ti goto, Luwə in njera nya ki dana, nyara ki dana el goto rə'a'ti jagi. ¹⁵ Tado el Moji ene: «M'a m'ra maji ki de ki kadi m'ra si'ə maji, ə m'a m'oo kumtondoo lə de ki kadi m'oo kumtondoo li'ə tə‡.» ¹⁶ In kin in kigo ndigi'ti lə de madi el, taa in kigo kulə'ti ki ra ngayn el tə, nan in kigo ndigi'ti lə Luwə ki nje k'oo kumtondoo. ¹⁷ In be tə ə, Luwə el'n ta ngar Parawon me Makitu'ti lə'ne ene: «In m'inbe ə m'indəi lo kin'ti kadi m'oji'n togi'm ki rə'i'ti, ə kadi tə'm bari'n ta de'gi'ti pəti ki donangi'ti ne tə§.» ¹⁸ Lo kin'ti, kadi ji gər toki Luwə oo kumtondoo lə de kigo me ge'ti li'ə, ə adi me de ngan kigo me ndigi'ti li'ə tə.

Wongi ki k'oo kumtondoo lə Luwə

¹⁹ De madi a el'm ene re Luwə ra nya ki me ndigi ningə, ke ra bann ə isi aw ki ta ki de'gi bay wa? Tado de ki kadi tanrə ndigi li'ə goto. ²⁰ Nan in de kare par in nan ə kadi manji ta Luwə'ti wa? Ngoo asi kadi a el be'ne ene: «Tado ri ə ra'm adi m'to be el wa?» ²¹ Nje kuwə ngoo, asi kadi, ki hanji ki kare inbe kin, uwə'n ngoo ki

* **9:12** 9.12 Lotum 25.23 † **9:13** 9.13 Mal 1.2-3 ‡ **9:15** 9.15
 Tekitaga 33.19 § **9:17** 9.17 Tekitaga 9.16

gat'a in ngayn, ə ki hanji ki kare inbe kin, uwə'n in ki gat'a in ngayn el tɔ. ²² Lo kin'ti, Luwə ndigi ngayn kadi ɔji wongi lə'ne, ə adi de'gi gəri tɔg'ɔ tɔ, nan ore me'ne ə təl ore bay dɔ de'gi'ti ki asi tuji, kadi buki wongi lə'ne dɔ'de'ti, tuji'n'de kɔ. ²³ Nan, Luwə ndigi ngayn tɔ kadi n'toji tɔbar lə'ne ki rɔ de'gi'ti ki asi k'oo kumtondoo, ki ra go'de kete kadi sii sə'ne me tɔbar'ti lə'ne. ²⁴ Nga ningə, de'gi kin in j'ingi ki Luwə ɓar'je. Bar'je dann Juwipi'gi'ti par el, nan ɓar'je dann ndəgi de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tɔ. ²⁵ Ningə in ta ki Luwə inbe el me makitu'ti lə Oje ene:

«De'gi ki kete in de'gi lə'm el,
M'ɓar'de de'gi lə'm ɓone,
Ə de'gi ki kete in njendigi'gi lə'm el,
M'ɓar'de njendigi'gi lə'm ɓone*.

²⁶ Nga ningə, lo'ti inbe ki de'gi eli'de'ti eyina:

“In de'gi lə Luwə el kin”,
A ɓari'de ngann'gi lə Luwə ki nje kisi kumn-
gayira†.»

²⁷ Ejay iləmbər ki yan'ne tɔ, ɔji'n dɔ ngann Isirayel'gi ene: «Kin ə re ngann Isirayel'gi banyinan to nangira ki ta ba'ti be kaa, in nje ki madi'gi par ə a ingəi kaji. ²⁸ Tado Burəbe el ene ta lə'ne n'a n'tol ta'a kadi osi taga panyi num, kalangi ba num tɔ dɔnangi'ti ne‡.» ²⁹ Ningə in toki ta ki Ejay inbe kaa el kete ene:

«Kin ə re Burəbe lə njero'gi,
Inyə de'gi madi to ginn koji lə'je el nga a,
Re j'a ji to to Sɔdɔm be,

* **9:25** 9.25 Oje 2.25 † **9:26** 9.26 Oje 2.1 ‡ **9:28** 9.28 27-28; Ejay 10.22-23

Re j'a to tanan ki Gömör beŞ.»

Isirayel in ki kaji ki re ki gorow kində me dɔ ramaji'ti læ Kirisiti

³⁰ Ta ki kadi j'eli dɔ ta'ti kin ə to kin: de'gi ki gəri Luwə el, ki sangi row kadi n'in de'gi ki dana el, nan Luwə ɔr ta dɔ'de'ti adi təli de'gi ki dana. Təli de'gi ki dana ki gorow kunme kadi Kirisiti. ³¹ Nga ningə, ngann Isirayel'gi ki sangi kadi n'in de'gi ki dana ki gorow læ ndukun taa, tei lo ndukun'ti kakin el. ³² Tei low'ə'ti el tado oyi kadi in nya ki n'a n'ingəi ki row kulə ki ra yo um ki row kunme dɔ ramaji'ti læ Kirisiti el. Lo kin'ti, awi tugəi nja'de mbal'ti, awi to kosi. ³³ Toki makitu læ Luwə el'n ene:
«Oyi, me bebo'ti ki Siyon,
M'ində mbal ki nje tugə de non,
In mbal ki nje tugə de k'ilə,
Nan de ki un me'ne adi, nan rɔ'a a sɔl'ɔ el*.»

10

Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, Be'de in kareba

¹ Ngannkon'gi, nya ki uwə me'm ngayn ki m'nji m'dəji Luwə tado læ Juwipi'gi, in kadi ingəi kaji. ² Tado m'asi kadi m'mannaji læ'de, toki tingəi bil tado læ Luwə, nan k'in ə in tingə ki nyagər goto me'ti. ³ Toki rɔta'ti, gəri row ki Luwə isi ɔr'n ta dɔ de'gi'ti el, adi isi sangi row kin ki dɔ'de inbe'gi. Lo kin'ti, ingi, gotoi dɔ row'ti ki Luwə isi ɔr'n ta dɔ de'gi'ti. ⁴ Tado Kirisiti ə in

Ş 9:29 9.29 Ejay 1.9 * 9:33 9.33 Ejay 8.14-15

ta tōlta ndukun, kadi de ki ra un me'ne ningə, Luwə ɔr ta dɔ de'ə'ti.

Kaji to tado de ki ra ki un me'ne adi Burəbe

⁵ Moji inbe elta ɔji'n dɔ kɔr ta dɔ'ti ki gorow lə ndukun ene: «De ki təl rɔ'ne go ndukun ningə, de'ə a aji ki row lə ndukun kakin*.» ⁶ Ningə ta ki ɔjido kɔr ta dɔ'ti ki row kunme ə to kin: «Ononyi kadi el me'i'ti ene: nan ə a aw dɔran'ti wa?» Tado Kirisiti in dɔran'ti ə re. ⁷ Taa, nan ə a aw koo wa kaa, el be el tɔ, tado Kirisiti ində taa lo koy'ti dann njekoy'gi'ti. ⁸ Makitu lə Luwə el ene: «Ta lə Luwə in kad'i'ti ndəkba, to ta'i'ti kadi el, in ngarme'i'ti. In ta kunme kin ə j'isi j'ilə mbər'ə†.» ⁹ Toki rɔta'ti, re ta te ta'i'ti toki Jeju in Burəbe, ə re un me'i toki Luwə un'ə taa dann njekoy'gi'ti ningə, a ingə kaji. ¹⁰ Tado kunme ki in ngarme'de'ti ə Luwə a ɔr ta dɔ de'ti, ningə ta ki te ta de'ti ə a aji'de tɔ. ¹¹ Tado makitu lə Luwə el ene: «De ki ra ki un me'ne ad'a ə, rɔ'a a sol'ɔ el‡.» ¹² Lo kin'ti, dangi dangi goto dann Juwipi'gi'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el. Pəti Burəbe ki kare inbe kin ə in Burəbe lə'de. In ki nje kadi nya maji de'gi pəti ki bari tɔ'a. ¹³ Tado makitu lə Luwə el ene: «De ki ra ki bar tɔ Burəbe a ingə kaji§.»

¹⁴ Nga ningə, kin ə de'gi uni me'de adi'ə el ə, lo kadi a bari tɔ'a goto, a kin ə de el'de ta li'ə el ə, lo kadi a uni me'de adi'ə goto, a kin ə de ki nje kiləmbər ta li'ə goto ə, lo kadi a oyi ta li'ə goto tɔ. ¹⁵ A kin ə de'gi ki njekawkulə'gi gotoi ə, lo

* **10:5** 10.5 Lebitiki 18.5 † **10:8** 10.8 6-8; Ndukun ki nja joo 9.4, 30.12-14 ‡ **10:11** 10.11 Ejay 28.16 § **10:13** 10.13 Juwəl 3.5

kadi de a ilömbər ta li'ə goto tō. Makitu lə Luwə elta dō'ti be ene: «In nya ki rōnel ngayn kadi de oo nja nje kilömbər Poyta ki maji* .» ¹⁶ Nan de'gi madi mbeti təli rō'de go Poyta'ti ki maji. Nga ningə, Ejay dəji ta dō lo kin'ti ene: «Burəbe, de ki un me'ne dō mbər'ti ki j'ilə kin goto†.» ¹⁷ Ji gər toki de a un me'ne ki gorow lə Poyta ki maji ki oo, nga ningə, Poyta ki maji kin, in mbər ta lə Kirisiti. ¹⁸ Ə kadi m'dəji m'oo ke Juwipi'gi oyi ta kin el biti wa? Oyi ta kin maji. Tado makitu lə Luwə elta dō'ti ene:

«Ndu nje kilömbər Poyta ki maji aw ki dō be'gi pəti, taa, de'gi ki sii dōboy lo'gi'ti ki dōnangi'ti ne pəti kaa, ta ki ta'de'ti osi mbi'de'ti tō‡.»

¹⁹ Ə kadi m'dəji m'oo ke ngann Isirayel'gi gəri me ta ki bar kin el wa? Moji elta ki ta Luwə'ti dō lo kin'ti ene:

«M'a m'adi jangi ra'se dō de'gi'ti ki de gər ginn'de el,

M'a m'adi wongi ra'se ngayn dō de'gi'ti ki in de'gi ki nyagər lə'de goto§.»

²⁰ Ejay aw biti elta ki ta Luwə'ti ene:

«De'gi ki sangi kaa sangi'm'in el, ingəi m'in, M'te ki dō'm taga m'adi de'gi ki dəji'm'in nya madi el.»

²¹ Nan ki əjido ngann Isirayel'gi, Moji ilə dō'ti ene:

«Ndō'gi pəti, m'ulə ji'm m'adi de'gi ki nje təl rō'de go ta'ti el,

* **10:15** 10.15 Ejay 52.7 † **10:16** 10.16 Ejay 53.1 ‡ **10:18** 10.18 Pa'gi 19.5 § **10:19** 10.19 Ndukun ki nja joo 32.21

De'gi ki nje tanrɔ*.»

11

Luwə mbəti ngann Isirayel'gi el

¹ M'dəji kadi m'oo ke Luwə mbəti de'gi lə'ne ki in ngann Isirayel'gi kin wa? Jagi, Luwə mbəti ngann Isirayel'gi el. Tado m'in ki do'm, m'in ngonn Isirayel, m'in ginn koji'ti lə Abiraham, me koji'ti lə Benjamen. ² Luwə mbəti de'gi lə'ne el, in de'gi ki mbəti'de kete mayinu. Ingi, ta ki njekeltakita Luwə'ti Eli, el me makitu'ti lə Luwə, səki'n do ngann Isirayel'gi rɔ Luwə'ti kin, in gəri maji. ³ Eli el ene: «Burəbe, toli njekeltakita'i'gi'ti pəti tigə, lo'gi ki de'gi isi iləi kadikare'ti adi'nu kin, budi'de nanga mur mur, in m'in ki kar'm par ə m'nanyi, ningə isi sangi kadi n'toli'm'in to.» ⁴ Nan ta ki Luwə ilə'ti ə to kin: «M'ngəm de'gi dər siri m'ində ta dangi, to de'gi lə'm, ki ɔsi məkəsi de nanga non yo Bal'ti el*.» ⁵ Be to ə, dokagilo'ti ki bone, ngonn kuti ngann Isirayel'gi madi nanyinan, kadi sii to de'gi ki Luwə mbəti'de kigo memaji'ti lə'ne. ⁶ Luwə mbəti'de kigo me maji'ti lə'ne, um in kigo kulə ra'de'ti el. Re be el ningə, memaji lə Luwə kin a in memaji ki rɔta'ti el. ⁷ Me ta kin ene ri wa? M'ene nya ki ngann Isirayel'gi sangi, ingəi nya'a el, ningə in de'gi ki Luwə inbe mbəti'de ə ingəi. Ningə ndəgə'gi, təli nje me ngan. ⁸ Nje me ngan toki makitu lə Luwə el'n ene:
«Luwə adi hangal'de oy njum,
Adi kum'de oo lo el,

* **10:21** 10.21 Ejay 65.1-2 * **11:4** 11.4 3-4; 1 Ngar'gi 19.10, 18

Ningə adi mbi'de boy ndəngirə tə.

Nya kin ra nya bitı bone†.»

⁹ Nga ningə Dabidi kaa elta dɔ lo kin'ti tɔ ene:

«Kadi nyakusɔ rɔnel lə'de təl kuləkikiyə
kuwə'de,

Kadi təl jigi tugə'de ki kadi osi,

Kadi in row kindəkɔji lə bulə de'gi, kadi in
nyakugə goji'de ki majel ɔjido kulə ra'de.

¹⁰ Kadi kum'de diw adi oyi lo el,

Adi rugi gidi'de bo ki dɔkagilo'gi pəti‡.»

¹¹ M'dəji kadi m'oo ke jigi ki tugə Juwipi'gi
ilə'de adi osi kin kadi a indəi taa el bitı wa? Jagi,
a indəi taa, nan ki gorow lə nya ra ki go'ti el ki
rai, ə ndəgi de'gi ingəi kaji. Ingəi kaji kadi jangi
ra'n de'gi ki Isirayel. ¹² Nga ningə, kin ə re nya
ra ki go'ti el lə Juwipi'gi ki rai, təl maji lə de'gi
pəti ki dɔnangi'ti ne, kin ə ton lə'de təl maji lə
de'gi ki in Juwipi'gi el ningə, tɔji kadi re indəi
rɔ'de ta kaji'ti ki rɔ tinyi'de ningə, maji lə'de a
to mbar mbar gogi bay.

Kaji lə de'gi ki in Juwipi'gi el

¹³ Ingi ki in Juwipi'gi el, toki m'in'n
njekawkulə ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el,
m'el'se kadi in gəri toki m'piti kulə ki to ji'm'ti.

¹⁴ Kulə kin to kadi ke a ɔsi de'gi ki ginn koji'ti
lə'm adi jangi ra'de, be kadi toki madi'gi ingəi
kaji. ¹⁵ Kin ə kər ki Luwə ɔr Juwipi'gi gogi,
in row kulə noji nan'ti lə Luwə in ki de'gi ki

dɔnangi'ti ne ningə, təl'de ki rɔ Luwə'ti gogi a

† **11:8** 11.8 Ndukun ki nja joo 29.3; Ejay 6.10 ‡ **11:10** 11.10
9-10; Pa'gi 69.23-24

in nya ki maj'a in ngayn. A in kində taa lo koy'ti kaw lo kisikidətaa'ti.

¹⁶ Ningə kin ə re dow mapa ki rai ki ko ki dəkete in yan Luwə ningə, ndəgi mapa ba pəti in li'ə tɔ, a kin ə ngirə kagi in yan Luwə ningə, baji'ə'gi in yan Luwə tɔ. ¹⁷ Ningə Isirayel to to kagi buni ki be be: Luwə gangi baji'ə'gi madi kɔ, ə uni in ki in ginn koji lə Isirayel el, ki in kagi buni ki mu, re tinyəi'nu tor'de'ti dann ndəgə'gi'ti, adi ra dɔ ngirə buni'ti ki be, isi njuw bote'ə tɔ. ¹⁸ Ningə in, in nya ki kadi in kidi'n baji kagi'gi ki gangi'de kɔ kin el. Kin ə re inyə kadi kidi'de ə, kadi me'i olo dɔ'ti toki, in in ə ra dɔ ngirə'de'ti um in ngirə'de ə rai dɔ'i'ti el. ¹⁹ Dɔmaji ə, a el ene: «Gangi baji'ə'gi ə tinyəi'm'in tor'de'ti.» ²⁰ Ningə in ki rɔta'ti kadi gangi'de tado ingi, oyi tor ra maji lə Kirisiti el, ningə in, tinyəi'nu tor'de'ti tado un me'i adi Kirisiti. Nan re in be kaa, kadi ində gu'i el, adi bol rai to ra yo. ²¹ Tado kin ə, kagi ki be inbe mindi ka Luwə gangi baji'ə'gi ningə, kadi oo rɔ'i maji nan in taa a inyəi el jagi. ²² Kadi in gər toki Luwə in njera maji ə kadi in gər toki in de ki ngan ngayn tɔ: Luwə in de ki ngan ki rɔ de'gi'ti ki osi, ə in de ki njera maji ki rɔ'i'ti in tɔ. Nan k'in ə, kadi ra dɔ nja'i'ti me ramaji'ti li'ə kin. A re in be el ə, a gangi iləi kɔ to baji kagi ki be kin be tɔ. ²³ Nga ningə, ki ɔjido ngann Isirayel'gi, kin ə inyəi ta me ngan lə'de ə, Luwə a təl kadi tinyəi'de tor'de'ti gogi tado aw ki tɔgi kadi tinyəi'n'de gogi. ²⁴ Kin ə in ki in baji kagi buni ki mu mindi, ə Luwə gangi re tinyəi ta kagi buni'ti ki be ki in lo lə'i el kin ə, ngann Isirayel'gi

ki in baji kagi buni ki be kin ningə, Luwə a təl tinyəi'de maji gogi lo tor'de'ti el wa.

Ta ki dɔ kaji'ti lə ngann Isirayel'gi

²⁵ Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri ginn ta lə Luwə ki to lo kiyə'ti kin, um kadi sii day el. Be el ə a oyi rɔ'se'ti to nje gosi ki ngayn. Ningə kadi in gəri toki dow Isirayel'gi madi, me'de a ngan biti kadi de'gi ki gəri Luwə el pəti, tei kaji'ti. ²⁶ Lo kin'ti nga a nyi Isirayel'gi pəti a ingəi kaji toki makitu lə Luwə el'n ene:

«Nje taa dɔ de'gi a in Siyon'ti ə a re,
a ɔr k'aldɔ ta lə de'gi ki ginn koji'ti lə Jakobi kɔ.
²⁷ In kin ə in kunmindi ki a dɔɔ'je nan'ti se'de,
loki m'a m'ɔr majel lə'de kɔŋ.»

²⁸ Kin ə ji gon mbəti ki Juwipi'gi mbəti Poyta ki maji kin ningə, j'a j'ene in njeban'gi lə Luwə. Ningə in kin ə in kaji lə'se. Nan re ji gon mbəti ki Luwə mbəti'de kin tɔ ningə, j'a j'ene Luwə ndigi'de bay tado lə kaw'de'gi tɔ. ²⁹ Tado Luwə adi de nya ə təl taa ji'ə'ti el, taa bar de ə təl tuwə el tɔ. ³⁰ Kete mayinu, ali ta ta Luwə'ti, nan ngosine, Luwə oo kumtondoo lə'se, tado kal ki Juwipi'gi ali dɔ ta. ³¹ Be tɔ ə, ingi kaa alidɔ ta bone, kadi Luwə oo'n kumtondoo lə'se. Lo kin'ti nga ningə, ingi kaa Luwə a oo kumtondoo lə'de tɔ. ³² Tado Luwə adi tarow de'gi pəti ali dɔ ta, kadi oji'n'de memaji lə'ne.

Tɔji ki dɔ Luwə'ti

³³ Ki rota'ti, nyakingə lə Luwə aldɔ lo, gosi, ki nyagər li'ə əti bol ki dum! De ki kadi gər me ta ki gangi li'ə goto, de ki kadi gər kɔji ra li'ə goto.

³⁴ In ə Makitu lə Luwə el'n ene:

«De ki gər ta ki me Burəbe'ti goto,

De ki kadi ɔj'ɔ ta goto*.»

³⁵ «Taa de ki kadi un nya adi Luwə kete,

Kadi to go'ti ə Luwə ugə ɓang'a ka goto tɔ†.»

³⁶ Tado in Luwə ə ində nya'gi pəti, nya'gi pəti toi ki takul'ə, tado li'ə. Kadi tɔɓar in lə Luwə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi! Amen!

12

Njiyə ki nəl Kirisiti

¹ Ngannkon'm'gi, toki Luwə ɔji'n'je memaji lə'ne ki taga adi ji gəri, m'ulə dingəm me'se'ti kadi uni darɔ'se inbe to kadikare ki kumngayira, indəi taa dangi to nya ki nəl Luwə, adi Luwə. In kin ə in gosi Luwə kigo ndil'ti ki kadi ɔsikurə.

² Ningə kadi uni gorow nyara ki de'gi isi rai dɔkagilo'ti ki ɓone kin el, nan kadi inyəi rɔ'se'ti adi nyagər ki sigi ki Luwə adi'se kin, mbəl'se. Lo kin'ti, a gəri kum nya ki in nya ki Luwə ndigi: adi in nya ki maji, nya ki nəl'ə, nya ki gorow'ə'ti.

³ Ki takul kadikare ki Luwə adi'm, m'el de ki ra dann'se'ti kadi uni ta rɔ'se ki aldɔ maji el, nan kadi oyi ta rɔ'se ki gorow'ə'ti, de ki ra, kigo tɔgi kunme'ti li'ə ki Luwə ad'a. ⁴ Darɔ'je in kareba, nan ngann rɔ'je'gi in dangi dangi. Ningə nan nan aw ki kulə lə'ne ki sow dɔ'ne. ⁵ Be tɔ ə ji banyi, nan j'in kareba me kində rɔ nan'ti me tɔ

* **11:34** 11.34 Ejay 40.13 † **11:35** 11.35 Jobi 41.3

Kirisiti. J'in ki dō'je dō'je, nan j'in ngann rō'gi lə nan. ⁶ Ningə, Luwə adi'je kadikare'gi ki dangi dangi kigo memaji'ti li'ə ki adi'n'je. Kin ə re in kadikare kelta ki ta'a'ti ə adi ə, kadi ra'n kulə kigo kunme'ti. ⁷ Kin ə re de madi aw ki kadikare ra kulə dann de'gi ə, kadi ra kulə; kin ə de madi aw ki kadikare ndo nya de'gi ə, kadi ndo'de nya. ⁸ Kin ə de madi aw ki kadikare kulə dingəm me de'gi'ti ə, kadi ulə dingəm me'de'ti; kin ə de madi aw ki kadikare kadi nya de'gi ə, kadi adi ki menda, kin ə de madi aw ki kadikare kōrnōn de'gi ə, kadi ɔr ɔrnōn'de ki rō ki tinyi kati; kin ə de madi aw ki kadikare k'oo kumtōndoo lə de'gi ə, kadi oo kumtōndoo lə'de ki rōnel.

⁹ Maji kadi ndiginan ki dann'se'ti in ndiginan ki rōta'ti. Ningə kadi ɔsi nya ki majel ngərəngi, ə kadi uwəi go nyara ki maji ngan tō. ¹⁰ Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ndiginan lə ngannkon nan'gi. Ningə kadi de ki ra sangi kadi n'in taa n'buki madi'ne'gi'ti. ¹¹ Kadi in de'gi ki njerakulə, daw goto rō'se'ti, ə rai kulə lə Burəbe ki rō ki tingəbil. ¹² Ningə kadi rai rōnel dō nya'ti ki isi nginəi ta'a, kadi orei me'se dō kon'ti, ə uwəi tōgi'se ba me kelta'ti ki Luwə tō. ¹³ Kadi kanyi ki ngannkon'se'gi me nya'gi'ti ki to rō'de, ə kadi uwəi mbah'gi ki rō'se'ti maj'a. ¹⁴ Njangi dō de'gi ki nje kadi'se kon; njangi dō'de um manni'de el. ¹⁵ Rai rōnel ki de'gi ki isi rai rōnel, ə nonyi ki de'gi ki isi nonyi tō. ¹⁶ Maji kadi hal'se ɔsi go nan'ti. Sangi row nyara ki tōbar el, nan kadi sangi row nyara ki dō'a du. Ningə kadi oyi rō'se to nje gosi ki ngayn el tō.

¹⁷ Re de ra'se'i majel ə, ugə'ə bāngi majel ki ra

sə'i kin ki majel el nga. Indəi dɔ rɔ'se'ti kadi rai maji takum de'gi'ti pəti. ¹⁸ Kin ə re tarow lapiya in rɔ'se'ti, ə to kadi sangi ə, sangi adi lapiya to dann'se'ti ki de'gi pəti. ¹⁹ Njendigi'm'gi, kadi inbe'gi ugəi ɓangi majel ki de ra sese el, nan inyəi wongi lə Luwə adi ɔdi de'ə. Tado Luwə el me makitu'ti lə'ne ene:

«M'in ə m'in nje kugə ɓangi majel ki de ra ki madi'ne.

De ki ra nya ki majel ki madi'ne,

M'in ə m'a m'ɔj'ɔ kum'ə tor'ti*.»

²⁰ Luwə ilə dɔ'ti ɓay tɔ ene:

«Re ɓo ra nje ban lə'i ə, ad'a nya sɔ,

Re kundə ra'a ə, ad'a mann anyi.

Re in ra be ningə,

A to to yal por ə ɔy ɓuki dɔ'a'ti be†.»

²¹ Adi majel dum dɔ'i el, nan kadi dum dɔ majel ki maji ki ra.

13

Təl rɔ go ndu'ti lə nje konɓe'gi

¹ Kadi de ki ra kaa təl rɔ'ne go ndu'ti lə nje konɓe'gi ki sii dɔ ɓe'ti. Tado konɓe ki to bann bann kaa in Luwə ə in nje kadi de, ningə nje ki sii dɔ ɓe'ti, in Luwə ə ində'de. ² In tado kin ə, de ki ində gu'ne ki nje konɓe, isi ɔsi ta ndu Luwə. Nje ki isi indəi gu'de ki nje konɓe'gi'ti, si ndori ta ki gangi lə Luwə rei ki dɔ'de'ti. ³ Ningə, de'gi ki njera nya ki maji ə, isi ɓoli nje konɓe'gi el, nan in de'gi ki njera nya ki majel ə isi ɓoli'de. Ə re ge kadi in ɓol nje konɓe el ningə, ra nya ki

* **12:19** 12.19 Ndukun ki nja joo 32.35 † **12:20** 12.20 Tərta'gi 25.21-22

maji par ə a piti. ⁴ Tado nje konbe in de ki isi ra kulə adi Luwə kadi kulə ra'se in kuləra ki maji. A kin ə re isi ra nya ki majel ningə, in bol nje konbe, tado in kare ə aw ki nya kati el. Loki nje konbe gangi ta do de'ti ningə, isi ra kulə lə Luwə, ində ɔj'ɔ ə ɔji wongi lə'ne do de'ti ki njera nya ki majel ad'a gər. ⁵ In tado kin ə, maji ngayn kadi de ulə do'ne ginn togi'ti lə nje konbe'gi. Ningə kadi ulə do'ne ginn togi'ti tado bol wongi lə Luwə par kareba el, nan tado kadi me de uwə ki ta el. ⁶ In ginn'ə kin to ə isi ugəi lambo, tado de'gi ki isi taai lambo ji'se'ti, in de'gi ki Luwə adi'de kulə kin kadi rai. ⁷ Lo kin'ti, maji kadi adi de ki ra nya ki maji kadi adi'ə: Adi lambo de ki maji kadi adi'ə, adi nyagangi'gi ki do'se'ti de ki maji kadi adi'ə, in boli de ki maji kadi in boli'ə, ə ɔsikurə de ki maji kadi ɔsikurə to.

Ndiginan ki yo ge ki ne ge

⁸ Adi bangi nya lə'de madi to do'se'ti el. Bangi ki kadi to do'se'ti ningə, kadi in bangi ndiginan ki kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge par ta. Tado de ki nje ndigi madi'ne, in de ki ra go ndukun'ti lə Luwə ilə taga bal. ⁹ M'el be, tado ndukun'gi lə Luwə el ene: «A uwə marum el, a tol de el, a bogi el, a ndingə nya lə mad'i el». Ningə ndukun'gi kin, ki ndəgi ndukun'gi ki rangi pəti, a ingə'de me ndukun'ti ki kare ki ene: «A ndigi de mad'i to darɔ'i inbe be» kin*. ¹⁰ De ki nje ndigi de, a ra nya madi kare ki majel ki de

* **13:9** 13.9 Tekitaga 20.13-17; Ndukun ki nja joo 5.17-21; Lebitiki 19.18

madi'ne el. Tado de ki nje ndigi madi'ne, in de ki ra go ndukun'ti læ Luwə'ti læ taga bal.

Kisi do nja'ti tado tæl Kirisiti

¹¹ In gəri dɔkagilo ki j'isi'ti ne kin maji, kadi in dɔkagilo ki kadi ndəli dɔ bi'ti nga. Tado dɔkagilo ki kete ki j'uni me'je dɔ ra maji'ti læ Luwə kin, kaji in sanyi se'je bay, nan ki ngosine kin, kaji in rɔ'je'ti ndəkba nga. ¹² Lo ki konndo'ti nanyi ngayn el nga, lo ki ti in ndəkba, ə maji kadi j'osi nya ra'gi ki me lo ki diw'ti ngərəngi, ə adi j'oti nya rɔ'gi ki kadi ji rɔi kada. ¹³ Adi panjiyə'se in kigo row'ti ki maji, to de'gi ki nje njiyə kada wangi. Kadi in de'gi ki nje kuso nya kədi el num, gon kanyi yiwi el num, kadi in nje kaya ki ra el num, nje k'oo maji rɔ'de el num, nje kəl ki njera jangi el num. ¹⁴ Maji kadi oti Burəbe Jeju Kirisiti rɔ'se'ti to nya rɔ læ'se. Ningə kadi adi ndigi ra læ darɔ uwə me'se el, nan to in rai majel ki in ndigi rai el.

14

Kadi de gangi ta do ngonkon'ne'ti el

¹ De ki in ton me kunme'ti, maji kadi uwəi'ə ki rɔ'se'ti hum kadi in gangi ta dɔ nya'ti ki to me'ə'ti el. ² Dɔmajj ə de madi, aw ki kunme ki sɔ'n nya'gi pəti kare, um kadi me'ə uwə ki ta el, ningə in ki nungi, ki kunme li'ə in ki ton, on mbi kam par tɔ. ³ Lo kin'ti, maji kadi de ki nje kuso nya'gi pəti, kidi de ki nje kuso nya'gi madi el kin el, ningə de ki nje kuso nya'gi madi el, maji kadi kidi de ki nje kuso nya'gi pəti el tɔ, tado in kaa Luwə uwə ki rɔ'ne'ti tɔ. ⁴ In nan ə kadi gangi

ta dɔ nje ra kulə'ti lə de ki rangi wa? Re uwə rɔ'ne ba ta kulə'ti eke osi nanga kaa, in kin in ta lə be'ə. Ningə a uwə rɔ'ne ba taa, tado Burəbe aw ki tɔgi kadi ad'a uwə'n rɔ'ne ba.

⁵ De madi a el ene ndo'gi madi utə nan, ə de ki nungi a ene ndo'gi asi nan pəti tɔ. Nan maji kadi de ki ra kaa aw ki me ki kare dɔ ndu'ti li'ə ki ra do'ti. ⁶ De ki oo kadi ndo madi utə ndəgi ndo'gi madi kin, el tado kosi'n kurə Burəbe, ə de ki so nya'gi pəti, so kadi osi'n kurə Burəbe tɔ, tado ra oyo Luwə do'ti. Taa de ki so nya'gi pəti el kaa, ra tado kəsigon Burəbe, tado ra oyo Luwə do'ti tɔ. ⁷ Toki rɔta'ti, de ki dann'je'ti ki kadi isi ki do'ne taa kisi lə'ne inbe goto, taa de ki dann'je'ti ki kadi oy koy lə'ne inbe ka goto tɔ. ⁸ Re j'isi ki do'je taa ə in tado lə Burəbe, a re j'oyi ə j'oyi tado lə Burəbe tɔ. Adi kin ə re in kisikidɔtaa, eke in koy kaa, j'in nya lə Burəbe. ⁹ Tado Kirisiti oy, ində taa lo koy'ti kadi in be njekoy'gi ki nje kisi kumngayira'gi. ¹⁰ Nga in, ra bann ə isi gangi ta dɔ ngonkon'i'ti wa? Ra bann ə isi kidi ngonkon'i wa? Kare kare pəti, j'a ji tei j'awi takum Luwə'ti kadi a gangi ta do'je'ti.

¹¹ Tado ndangi me Makitu'ti eyina:

«M'in Burəbe, toki m'nji'n ki do'm taa, m'el'se toki:

De'gi pəti a osi məkəsi'de nanga non'm'ti, de'gi pəti a uləi tɔji dɔ Luwə'ti*.»

¹² Lo kin'ti, de ki ra a tudə kər kuləra'ne ki sow do'ne inbe non Luwə'ti.

¹³ Adi ji tai kon ta gangi ta donan'ti. Ningə kadi sangi row kadi iləi jigi non ngonkon'se'ti

* 14:11 14.11 Ejay 45.23

el. Iləi jigi adi tugə ilə, eke aw si'ə adi osi me nya ki majel'ti el. ¹⁴ M'gər, ar njay ki takul Burəbe Jeju, toki nya ki to njen goto. A re de madi oo kadi nya madi in ki to njen ningə, to njen tado lə de'ə inbe kin. ¹⁵ Re tuji me ngonnkon'i tado lə nya ki isi sɔ ningə, isi njiyə ki gorow ndiginan'ti el jagi. Gon rɔ'i maji, kadi ta lə nyakusɔ par ə adi de ki Kirisiti oy tado li'ə kin awi'n tuji'ti el. ¹⁶ Kadi nya ki in nya ki maji ki rɔ'se'ti, təl nya ki kadi ndəgi de'gi elita ki majel do'ti el. ¹⁷ Tado Konbe lə Luwə in ta lə nyakusɔ ki nya kanyi el, nan in ta lə nyara ki dana, ta lə lapiya ki ronel ki Ndil Luwə ki ar njay adi'je. ¹⁸ De ki isi ra kulə lə Kirisiti kigo row'ə kin, in de ki njera nya ki nəl Luwə num, de'gi ndigi ta li'ə num tɔ.

¹⁹ Adi ji sangi row ki kadi re ki lapiya num, row ki kadi ji tɔgi nan'ti me kunme'ti num. ²⁰ Maji kadi tuji kulə lə Luwə tado lə nyakusɔ el. In ki rɔta'ti kadi nyakusɔ'gi pəti de a sɔ, nan in gorow'ə'ti el kadi de sɔ nya ki kadi təl jigi tugə ngonnkon'a ilə me nya ki majel'ti. ²¹ Maj'a ki ngayn, in kadi de sɔ da el num, anyi yiwi kandi nju el num, kadi ra nya madi kare ki kadi tugə ngonnkon'a lə adi osi el. ²² Kunme lə'i ki ra do'ti kin, in ngəm'ə to yan'i non Luwə'ti. Majikur in do de'ti ki me'ə uwə ki ta do row'ti li'ə el. ²³ Nan de ki me'ə uwə ki ta do nya'ti ki isi sɔ, ta ki gangi in do'a'ti, tado in de ki kuləra'a in kigo kunme'ti el. Nga ningə, ji gər kadi nya'gi pəti ki de ra'de kigo kunme'ti el, in majel.

Kadi de sangi row nya ki kadi adi rönel madi'ne

¹ J'in ki j'awi ki tögi me Ndil'ti, maji kadi ji göti nje'gi ki in ton, ki kanji sangi row nya ki nöl me'je. ² Maji kadi de ki ra dann'je'ti sangi kadi ra nya ki nöl ngonkon'ne. Ra nya ki nöl'ö ki tado maji li'ö kadi tögi'n me ndil'ti. ³ Kirisiti ki dö'ne, sangi nya ki nöl rö'ne el, nan toki Makitu lö Luwö el'n: «Nya taji'gi ki maji kadi aw ki dö'i'ti, töl ki dö'a'ti yo*.» ⁴ Nga ningö, nya'gi pöti ki ndangi me Makitu'ti dokagilo'ti ki kete kin, ndangi kadi to töl nyando tado lö'je. Makitu ndö'je kadi koreme ki kuwätögiba lö'je re ki kindömedöti. ⁵ Maji kadi Luwö ki nje re ki koreme ki kuwätögiba ra adi ta'se asinan maji toki Jeju Kirisiti ndigi'n. ⁶ Lo kin'ti, a ulöi töji dö Luwö'ti ki in Baw Buröbe lö'je Jeju Kirisiti ki me ki kare ki ndu ki kare.

Poyta ki maji tado lö de'gi pöti

⁷ Uwöi nan rö nan'ti yo ge ne ge toki Kirisiti uwö'n'se rö'ne'ti kin be, kadi Luwö ingö'n töbar. ⁸ Toki röta'ti, m'el'se, Kirisiti töl nje ra kulö lö Juwipi'gi kadi töl'n ta ndukun ki Luwö un adi kaw'de'gi. ⁹ Taa re kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, ulöi töji dö Luwö'ti tado memaji li'ö, toki Makitu lö Luwö el ene: «M'a m'pit'i dann ginn be'gi'ti ki dangi dangi, Taa m'a m'osi pa m'ulö'n töji dö'i'ti tö†.»

¹⁰ Ningö töl el bay ene:

* 15:3 15.3 Pa'gi 69.10 † 15:9 15.9 Pa'gi 18.50; 2 Samiyel 22.50

«In ginn be'gi ki dangi dangi, rai ronel ki de'gi læ
Burøbe‡.»

11 Bay tō:

«Uløi tōji dō Burøbe'ti, in ginn be'gi pøti,
Osi pa, piti'ə'n'ə, in ginn de'gi pøtiŠ!»

12 *Njekeltakita Luwə'ti Ejay el tō ene:

«De ki ginn koji'ti læ Jese kare a re,
In ə a ində taa kadi a onbe dō ginn be'gi'ti ki
dangi dangi,

Ningə in tō ə ginn be'gi kin a indəi me'de
dō'a'ti*.»

13 Kadi Luwə ki in nje re ki nya kindəmedōti,
adi ronel, ki lapiya li'ə tan'se binyə'ti, me
kunme'ti. Ningə kadi tōgi Ndil Luwə adi
kindəmedōti læ'se aw ki kete kete tō.

Kulə læ Pol

14 Ngannkon'm'gi ki oji dō'se, m'in ki dō'm,
m'gər maji, kadi mərta ki maji rosi me'se, nyagər
ki dum'se goto, taa asi gaki kadi adinan ta koji
yo ge ki ne ge tō. 15 Be kaa, ki madi'gi, m'ndangi
makitu ki tōg'ō tō'ti m'adi'se kadi m'olo'n me'se.
Ningə m'ra be ojidō maji ki Luwə ra sə'm.

16 Luwə ra adi m'un rō'm m'ilə kō tadō kulə
læ Jeju Kirisiti ki rō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.
Ində'm ta dangi kadi m'iləmbər Poyta ki maji
li'ə, kadi de'gi ki in Juwipi'gi el tōli kadikare
ki nəl Luwə, kadikare ki Ndil Luwə in dō'ti.

17 Asi kadi m'ində gu'm me tō Jeju Kirisiti'ti
oji'n dō kulə læ Luwə. 18 Nga ningə, re m'elta
ningə, m'elta dō nya'ti kareba par, adi in kun ki
Kirisiti un'm ra'n kulə adi de'gi ki in Juwipi'gi

‡ 15:10 15.10 Ndukun ki nja joo 32.43 § 15:11 15.11 Pa'gi

117.1 * 15:12 15.12 Ejay 11.10

el tæli rɔ'de go ndu'ə'ti kin. Kirisiti ra kulə ki ta ki ta'm'ti num, ki kuləra'm num, ¹⁹ taa ki tɔgi nyakɔji'gi ki nya'gi ki ətɪ bɔl, ki tɔgi læ Ndil Luwə. Be ə, in Jerujalem'ti bitɪ te Iliri'ti, m'iləmbər Poyta ki maji læ Kirisiti ki lo'gi pəti. ²⁰ Ningə m'ndigi ngayn kadi m'iləmbər Poyta ki maji lo ki tɔ Kirisiti bər'ti el bəy par, kadi m'ində ngirə kulə lə'm dɔ kulə'ti ki de madi ində ngirə kete el. ²¹ Loki m'ra be kin ningə, m'ra toki Makitu læ Luwə el'n ene:
 «De'gi ki de ilə'de mbər ta li'ə el a oyi'ə,
 ə de'gi ki ta li'ə osi mbi'de'ti el, a gəri me ta kin tɔ†.»

Kɔji ra læ Pol

²² In kin ə in nya ki ɔgi'm tarow ki dɔkagilo'gi pəti kadi m'aw rɔ'se'ti. ²³ Nan ki ngosine kin, m'aw ki lo madi ki kadi m'ra kulə'ti go lo'gi'ti kin el nga. In be ə, asi bəl ngayn bɔne, m'ndingə kadi m'aw rɔ'se'ti. ²⁴ M'a m'aw dɔkagilo'ti ki m'a m'aw'n Esipanyi'ti. Tado, m'ində me'm'ti kadi kaw'm ə, m'a m'te dɔ'se'ti kadi m'oo'se, ningə kadi rai sə'm adi m'aw m'te'ti. Nan k'in ə, m'a m'oo'se kadi nyənn'ə ɔr dɔ'm'ti nden bəy taa m'a m'gangi m'aw. ²⁵ Ningə ki ndəkba ne kin, m'nji m'aw Jerujalem'ti tado ra ki de'gi læ Luwə ki sii nu. ²⁶ Tado de'gi læ Luwə ki sii dɔnangi Maseduwann'ti ki dɔnangi Akay'ti uni ndu'de kawi nya kadi n'rai ki njendoo'gi ki dann de'gi'ti læ Luwə ki sii Jerujalem'ti. ²⁷ Uni ndu'de rai nya kin, ningə in nya ki maji kadi rai se'de be inbe. Tado kete, de'gi ki in Juwipi'gi el ingəi

† 15:21 15.21 Ejay 52.15

nya maji kigo Ndil'ti ro'de'ti in ki in Juwipi'gi, ningə ngosine maji kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, rai ki Juwipi'gi ki nya ki in nya maji lə daro ki to ji'de'ti to. ²⁸ Be ə, re m'ra kulə kin ginn'ə gangi, adi m'ulə kandi nyakaw kin ji de'gi'ti lə Luwə ki Jerujalem ningə, m'a m'aw Esipanyi'ti ki row ki do'se'ti. ²⁹ M'gər kadi kaw'm ki m'a m'aw ki ro'se'ti, m'a m'aw ki njangi do lə Kirisiti ki to mbar mbar.

³⁰ Ngannkon'gi, m'ulə dingəm me'se'ti ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, ki takul ndiginan lə Ndil Luwə, kadi indəi ro'se'ti nan'ti sə'm, roi ki kelta ki Luwə tado lə'm. ³¹ Elita ki Luwə kadi taa'm ji nje me ngan'gi'ti ki Jude, taa kadi to kadikare ki m'a m'aw'n Jerujalem kin kaa, de'gi lə Luwə tai ki ronel to. ³² Lo kin'ti, m'a m'aw m'te ro'se'ti ki ronel, ningə re Luwə ndigi ningə, m'a m'uwə'n kor ro'm ro'se'ti nden to. ³³ Kadi Luwə ki nje kadi lapiya in nan'ti sese pəti. Amen!

16

Kuwə ji nan

¹ M'ulə konnann'je Pebe ki in nje kogo nya-maji'gi lə njekawnan'gi dann njekawnan'gi'ti ki me be'ti ki Sankire kin ji'se'ti*. ² M'dəji'se kadi uwəi'ə ki ro'se'ti me to Burəbe'ti, uwəi'ə ro'se'ti kuwə ki asi ta to de lə Luwə. Adi ro'se, rai si'ə me nya'gi'ti pəti ki aw ki ndoo'ə, tado in dene ki ra ki de'gi ngayn, taa m'inbe ki do'm kaa ra sə'm to. ³ Uwəi ji Pirisika in ki Akilasi adi m'in, in madikulə'm'gi me to Jeju Kirisiti†. ⁴ Ingi ə uni

* **16:1** 16.1 KNK 18.18 † **16:3** 16.3 KNK 18.2

ro'de, ilēi kō, aj'i m'in. Ningə in m'in ki kar'm ə m'ra'de oyo el, nan in *Njekawnan'gi pəti, ki in Juwipi'gi el ə rai'de oyo. ⁵ Uwəi ji Njekawnan'gi ki sii me kəy'ti lə'de adi'm'in tō. Uwəi ji njendigi lə'm Epayineti adi'm'in, in ə in de ki dōkete ki un me'ne adi Kirisiti dōnangi Aji'ti. ⁶ Uwəi ji Mari ki in de ki ra kulə ngayn tado lə'se kin adi'm'in. ⁷ Uwəi ji noj'i'm'gi Andironikusi in ki Juniyasi ki in madi dangay'gi lə'm kin adi'm'in. In njekawkulə'gi ki de'gi gəri go'de maji ngayn dann madi'de'gi'ti, taa dōyinan nan'ti me tō Kirisiti non'm'ti inbe bay. ⁸ Uwəi ji nje ndigi lə'm me tō Burəbe'ti Ampiliyatusi adi'm'in. ⁹ Uwəi ji madikulə'je me tō Kirisiti, Urben in ki njendigi lə'm ki ngayn Setasi adi'm'in. ¹⁰ Uwəi ji Apelesi ki in de ki tōji kadi ki adi dōyinan me tō Kirisiti ki taga kin adi'm'in. Uwəi ji de'gi ki me kəy'ti lə Arisitobul adi'm'in tō. ¹¹ Uwəi ji noji'm Erodiyon adi'm'in, taa uwəi ji de'gi ki me kəy'ti lə Narsisi ki uni me'de adi Burəbe adi'm'in tō. ¹² Uwəi ji Tirpen in ki Tirpoji ki in dene'gi ki rai kulə lə Luwə ngayn kin adi'm'in, taa uwəi ji njendigi'm Persidi ki in dene ki ra kulə lə Luwə ngayn tō kin adi'm'in. ¹³ Uwəi ji Rupusi‡ ki in de ki Luwə mbət'ə kin adi'm'in, taa uwəi ji kon'a ki in kon'm tō kin adi'm'in. ¹⁴ Uwəi ji Asenkirti num, Pilegon num, Ermesi num, Patirobasi num, Ermasi num, ki ndəgi ngannkon'je'gi ki in se'de kin adi'm'in. ¹⁵ Uwəi ji Pilologi in ki Juli adi'm'in, uwəi ji Nere in ki konnann'a adi'm'in, taa uwəi ji Olimpasi ki de'gi lə Luwə pəti ki in si'ə adi'm'in

‡ 16:13 16.13 Mrk 15.21

tō. ¹⁶ Uwəi ji nan kare kare ki kuwə nan rō nan'ti ki tōji kadi in ngannkon'nan'gi ki me Kirisiti'ti. Njekawnan'gi lə Kirisiti pəti uwəi ji'se.

Ta ki dōboy'ti

¹⁷ Ngannkon'gi, m'ulə dingəm me'se'ti kadi indəi kumkədi dō rō'se'ti oji'n dō de'gi ki nje re ki gangi nan dann'se'ti, ki nje buki de'gi mu kadi tanyi rō nyando ki ingəi. Maji kadi ɔri rō'se rō'de'ti kō. ¹⁸ Tado ko de'gi ki be kin, isi rai kulə lə Burəbe lə'je Kirisiti el, nan isi rai kulə tado kanda'de yo. Ki kujita'gi ki ta'de'ti, ki to nan pe pe, ə isi ədi de'gi ki kum'de tujə dō nya ki majel'ti el. ¹⁹ Ki oji dō'se, de'gi pəti gəri təl rō go ta'ti lə'se. Lo kin'ti, m'ra ronel oji'n dō'se. Nga ningə m'ndigi kadi kum'se tujə dō nya ki maji'ti, ə kadi kum'se ar njay kadi ɔri rō'se kō me nya ki majel'ti. ²⁰ Ningə Luwə ki nje re ki lapiya a rəkitə dō *Satan ginn nja'se'ti ngosine. Maji kadi memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

²¹ Madikulə'm Timoteš uwə ji'se, taa noji'm'gi Lusiyusi num, Jason in ki Sosipater num uwəi ji'se. ²² Ningə m'in Tertiyusi ki nje ndangi makitu lə Pol kin, m'uwə ji'se me kində rō nan'ti lə Burəbe. ²³ Gayusi* ki m'nji be li'ə uwə ji'se, ki Njekawnan ki sii me kəy'ti li'ə. Erasi† ki m'nji be li'ə uwə ji'se. Erasi ki in njengəm nar ki me bebo'ti ki ne uwə ji'se, taa ngonnkon'je Kartusi kaa uwə ji'se tō. [²⁴ Kadi memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti.]

§ 16:21 16.21 KNK 16.1-3 * 16:23 16.23 KNK 19.29; 1Ko 1.14

† 16:23 16.23 2Ti 4.20

Kulə toji ki dɔ Burəbe'ti

²⁵ Toji ki dɔ Luwə'ti ki asi kadi adi'se togi ki gorow lə Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti ki m'ilə'se mbər'ə. Ki row lə Poyta ki maji kin, Luwə te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti lo kulə ngirə'ti mayinu, ²⁶ nan ngosine ginn'ə te taga wangi kin. Ginn'ə te ki taga wangi ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, ki takul makitu ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi. Ndangi kigo ndu'ti lə Luwə ki njekisi biti ki non'ti kadi de'gi ki in Juwipi'gi el adi indəi me'de dɔ ra maji'ti lə Luwə, ə kadi təli rɔ'de go ndu'ə'ti kigo kunme'ti. ²⁷ Toji ki dɔ Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in nje gosi, ki dɔkagilo ki dɔkagilo me tɔ Jeju Kirisiti'ti. Amen! Ta goto nga!

Ta lə Luwə Kunmindɪ ki Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4